

Aplicació de l'Enfocament de Gènere Basat en Drets Humans - EGBDH

De les necessitats als drets

GÈNERE DRETS HUMANS

Edita: Servei Municipal de Cooperació de l'Ajuntament de Tarragona

Autora: Natalia Navarro Oliván, consultora en Gènere i Drets Humans, Alternatives

Consell editor: Francesc Guirro Llaurodo, Eva Virgili Recasens i Natàlia González Font del Departament de Cooperació i personal del Consell Municipal de Cooperació Internacional i Solidaritat de Tarragona

Disseny i Maquetació: El Far Cooperatiu

El contingut d'aquesta publicació no reflecteix necessàriament l'opinió de l'Ajuntament de Tarragona.

Llista d'acrònims utilitzats en el text	4
Presentació	5
1. QUÈ ÉS L'ENFOCAMENT DE GÈNERE BASAT EN ELS DRETS HUMANS?	6
Introducció	7
Definició de l'EBDH segons la OACDH	8
La perspectiva interseccional en l'EGBDH	8
Posar l'enfocament en els drets en lloc de fer-ho en les necessitats	9
Canvis que requereix l'EGBDH	10
2. APLICACIÓ DE L'EGBDH EN EL CICLE PROJECTE	11
Identificació	12
Formulació del projecte	33
Execució	35
Sistemes de seguiment i tipus d'indicadors	36
Avaluació	43
Transversals EGBDH	44
3. A TALL DE CONCLUSIÓ	50
Annex 1: PROJECTE COOPERACIÓ	52
Identificació de la situació de DH i DHD	52
Formulació d'OG, OE, Resultats i activitats des de l'EGBDH	62
Sistema de seguiment participatiu	63
Avaluació	64
Transversals a l'EGBDH	65
Annex 2: PROJECTE EPCG	71
Identificació de les titularitats implicades (TD, TO i TR)	71
Diagnòstic participatiu	71
BIBLIOGRAFIA	80

1. Llista d'acrònims utilitzats en el text

ACCD – Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.

CDI – Convenció sobre els drets de l'infant.

CEDAW – Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de Discriminació contra la Dona).

CRC – Convention on the Rights of the Child (Convenció sobre els drets de l'infant).

DH – Drets Humans.

DHD – Drets Humans de les Dones.

EBDH – Enfocament Basat en els Drets Humans.

EG – Enfocament de Gènere.

EGBDH – Enfocament de Gènere i Basat en Drets Humans.

EpJG – Educació per a la Justícia Global.

EpCG – Educació per a la Ciutadania Global.

GIB_DB – Gender, Institutions and Development Database (Gènere, Institucions i Base de Dades de Desenvolupament).

HRBA – Human Rights-Based Approach (Enfocament Basat en els Drets Humans).

OACDH – Oficina de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Drets Humans.

ODS – Objectius de Desenvolupament Sostenible.

OE – Objectiu Específic.

OG – Objectiu General.

ONGD – Organitzacions No Governamentals per al Desenvolupament.

PIDESC – Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals.

TD – Titulars de Drets.

TO – Titulars d'Obligacions.

TR – Titulars de Responsabilitats.

PNUD – Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament.

UNICEF – United Nations International Children's Emergency Fund (Fons de les Nacions Unides per a la Infància).

2. Presentació

En línia amb les tendències tant catalanes, com internacionals i amb el compromís de promoure una cooperació internacional transformadora, l'Ajuntament de Tarragona ha apostat per integrar en la seva política de cooperació dos enfocaments àmpliament reconeguts per les agències internacionals: l'enfocament de gènere i basat en drets humans (EGBDH). Aquesta integració es materialitza en un únic enfocament, que no només fa de guia a l'estratègia municipal en matèria de cooperació i educació per a la justícia¹ global, sinó que també n'orienta l'aplicació operativa.

L'EGBDH supera visions parcials i assistencials, apostant per abordar conjuntament les desigualtats de gènere i les vulneracions dels drets humans. S'entén com una responsabilitat política compartida per totes les titularitats implicades —persones TD, TR i TO— i orientada a transformar les causes estructurals que perpetuen les desigualtats i discriminacions. L'objectiu principal és acompanyar processos de canvi social i polític sostenibles, i no limitar-se a la provisió d'ajuda.

Els reptes globals associats al previsible incompliment dels compromisos de l'Agenda 30 i el Objectius de Desenvolupament Sostenible exigeixen superar visions fragmentades i apostar per enfocaments integradors. Aquests reptes ja no estan circumscrits exclusivament a contextos del sud global, sinó que interpel·len a tots els territoris, Tarragona inclosa. És per això, que l'Ajuntament de Tarragona ha decidit apostar per la integració transversal de l'EGBDH en totes les seves línies estratègiques de cooperació internacional, educació per a la justícia global i acció humanitària.

Com a part d'aquest compromís, l'Ajuntament ha impulsat l'enfortiment de capacitats de les organitzacions socials, les entitats de cooperació i del propi personal municipal,

a través de processos formatius orientats a l'aplicació de l'EGBDH. Així mateix, s'ha començat un treball d'adaptació progressiu dels instruments i procediments municipals a aquest enfocament transformador. Aquesta guia sobre l'aplicació de l'EGBDH s'emmarca precisament en aquests esforços d'adequació i sistematització metodològica.

Estructura de la guia

La guia consta de tres parts ben diferenciades, cadascuna d'elles orientada a facilitar la comprensió i aplicació pràctica de l'Enfocament de Gènere Basat en Drets Humans (EGBDH).

La primera és de caire teòric i té com a objectiu explicar els fonaments de l'EGBDH i la seva aplicació a les diferents fases del cicle de gestió de projectes. Encara que presenta conceptes teòrics, aquesta secció es caracteritza per un enfocament pràctic: cadascun dels apartats s'acompanya d'exemples concrets i preguntes orientadores que permeten comprendre millor cada pas metodològic i la seva aplicació en contextos reals.

La segona i la tercera part són un recull d'annexos amb sengles exemples pràctics d'aplicació de l'EGBDH en projectes de cooperació internacional i d'Educació per a la Justícia Global (EpJG), respectivament. Aquests exemples permeten visualitzar com es tradueix el marc teòric en propostes concretes, adaptades a diferents contextos i problemàtiques, i de quina manera pot contribuir l'enfocament a transformar les desigualtats i vulneracions dels drets des d'una perspectiva integral.

¹ Tot i que en aquesta guia hem optat per utilitzar el terme d'Educació per a la Justícia Global, incloem en ell els conceptes d'educació per a la ciutadania global (EpCG) i educació per a la transformació social (EpTS), emprats en el mateix àmbit.

1. Què és l'enfocament de gènere basat en els drets humans?

1.1 Introducció

L'Enfocament de Gènere i Basat en Drets Humans (EGBDH) sorgeix de la combinació de l'Enfocament Basat en Drets Humans (EBDH) i en l'Enfocament de Gènere (EG). Aquest enfocament integrador no es limita a sumar ambdós enfocaments, sinó que identifica sinergies i cerca aprofitar les complementaritats, superant les limitacions que cadascun presenta quan s'apliquen de forma aïllada.

L'EGBDH és, abans de res, una aposta política i ètica que posa les persones al centre del desenvolupament, buscant la realització igualitària i no discriminatòria dels seus drets mitjançant processos participatius, transparents i orientats a la rendició de comptes. Es tracta d'un enfocament que, no només identifica desigualtats, sinó que promou accions concretes per erradicar-les.

***Exemple:** en el cas d'un projecte enfocat en la creació d'una cooperativa rural en una comunitat indígena, a més de millorar les condicions de vida de les dones i d'impulsar programes de capacitatció que els permetin assumir rols dins la cooperativa, serà fonamental garantir que coneguin els seus drets, identifiquin qui són els Titulars d'Obligacions (TO) i que s'organitzin col·lectivament per exigir el respecte i compliment dels seus drets, tan laborals com altres.*

***Exemple:** en un projecte d'Educació per a la Justícia Global (EPJG) materialitzat en un programa educatiu sobre justícia social en un institut, es podria abordar la temàtica de l'accés a l'aigua potable, ja no com una necessitat bàsica, sinó com un dret humà. L'alumnat podria investigar qui són els TO (administració pública) responsables de garantir aquest dret, quins TR (empreses, moviments socials) estan relacionats amb el tema i dissenyar una campanya de denúncia per tal de donar visibilitat als obstacles per accedir a aquest dret en el seu propi context indagant, a més, sobre les seves connexions globals.*

1.2 Definició de l'EBDH segons la OACDH

Segons l'Oficina de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Drets Humans (OACDH), l'EBDH és:

"Un marc conceptual per al procés de desenvolupament humà que, des del punt de vista normatiu, està basat en les normes internacionals dels drets humans i, des del punt de vista operacional, està orientat a la promoció i la protecció dels drets humans. El seu propòsit és analitzar les desigualtats que són al centre dels problemes de desenvolupament i corregir les pràctiques discriminatòries i el repartiment injust del poder que obstaculitza el progrés en matèria de desenvolupament". (OACDH, 2006: 15)

En termes operatius, aquest enfocament estableix alguns principis essencials:

- Les polítiques i programes s'han de centrar en la realització efectiva dels drets humans.
- Identificar TD, TR i TO determinant els seus rols i obligacions.
- Enfortir les capacitats de les persones TD per reclamar els seus drets i dels TO per complir amb les seves obligacions.
- Garantir que els principis de drets humans orientin totes les etapes dels projectes de cooperació per al desenvolupament.

Integració de l'Enfocament de Gènere amb l'EBDH

L'EGBDH adopta un enfocament feminista que desafia els biaixos androcèntrics presents en les interpretacions tradicionals dels drets humans. Això implica:

- Qüestionar la noció abstracta de subjectes de drets, donant visibilitat a les dones i altres col·lectius marginats en contextos concrets.
- Considerar les esferes privada i pública de la vida, integrant l'anàlisi de drets econòmics i l'economia de les cures.

- Reconèixer les violències de gènere com a formes de vulneració dels drets humans.
- Incorporar els drets sexuals i reproductius, advocant pel dret al control del cos i la llibertat d'expressió sexual.

Exemple: en un projecte de desenvolupament agrícola, des de l'EGBDH no només es considera l'accés a la terra per a les dones rurals, sinó que també s'aborda el dret a decidir sobre l'ús d'aquesta terra, qüestionant estructures patriarcals que limiten la seva autonomia.

1.3 La perspectiva interseccional en l'EGBDH

L'EGBDH emfatitza l'atenció a totes les fonts d'opressió i exclusió, més enllà del patriarcat, incloent-hi racisme, classisme, homofòbia i altres formes de discriminació. La interseccionalitat permet comprendre com interactuen múltiples factors per generar contextos específics de vulneració de drets.

Exemple: en una classe sobre drets humans es podria presentar un cas hipotètic d'un jove migrant que pateix discriminació per la seva ètnia, gènere i situació econòmica. L'alumnat podria mapar els diferents eixos d'opressió i proposar accions concretes per abordar aquestes vulneracions múltiples.

1.4 Posar l'enfocament en els drets en lloc de fer-ho en les necessitats

Taula comparativa: diferències entre l'enfocament de necessitats i l'enfocament de Gènere i Basat en Drets Humans (EGBDH)

Aspecte	Enfocament de necessitats	EGBDH
A les persones que estan a l'enfocament	Grups vulnerables per les seves moltes necessitats i carències.	Persones desagregades per gènere, edat, origen, etc., que pateixen discriminació i vulneració de drets (TD).
El problema	Carències de recursos per gestionar necessitats de forma autònoma.	Vulneració de drets i fragilitat de les capacitats de TD, TO i TR.
La igualtat de gènere	Necessitats pràctiques de les dones (satisfan necessitats d'altres sense qüestionar la divisió del treball per gèneres).	Estratègies per deslegitimar la justificació cultural de les vulneracions. Empoderament per a desmantellar estructures discriminatòries.
La motivació i el paper de les ONGD	Compromís ètic, provisió de recursos i enfortiment per a l'autogestió.	Assumeix responsabilitat com a TR, empodera al TD i impulsa l'enfortiment dels TO i TR.
Selecció de l'objectiu del projecte	Basat en l'especialització sectorial de l'ONG.	Aliances intersectorials per abordar la interdependència de drets.
Com serà la intervenció	Provisió de serveis i recursos. Integració de col·lectius exclosos.	Enfortiment de capacitats per reclamar drets (TD) i assumir obligacions (TO, TR).
Amb qui es treballa?	Persones beneficiàries o usuàries que poden col·laborar en la millora dels serveis.	Els TD com a protagonistes, amb visió desagregada. També els TR i TO per incidir en el compliment d'obligacions.
De qui és el protagonisme?	Les ONG i les seves sòcies són les impulsores del projecte.	Col·lectius més vulnerables (TD) amb un enfocament desagregat.
Relació amb el govern	Les ONG cobreixen tot allò que els governs no aborden.	Es recolza el govern per complir obligacions i s'incideix en els diferents nivells administratius.
Marc d'intervenció	Sectorial	Intersectorial, treball en xarxa i connexió global-local.

L'EGBDH proposa un canvi de paradigma en el treball de cooperació internacional, passant d'un enfocament centrat en la satisfacció de necessitats a un enfocament centrat en la realització de drets. Aquest canviament implica:

- Interpretar els problemes com a drets vulnerats en lloc de necessitats no cobertes, basant-se en les eines internacionals de drets humans i la legislació nacional.
- Promoure la participació de qualitat de totes les titularitats (TD, TO i TR) en totes les fases del projecte, especialment de persones TD, que han de ser protagonistes en la identificació de les vulneracions i en la proposta de solucions.

- Identificar els col·lectius amb més risc de vulnerabilitat, desagregant les dades per donar visibilitat a les diferències socials, que agreugen les experiències de discriminació.
- Dur a terme una anàlisi de les causes estructurals de la vulneració dels drets mitjançant enfocaments interseccionals que considerin gènere, ètnia, classe, així com altres eixos d'opressió.
- Identificar les bretxes de capacitat dels TD, TO i TR, implementant les estratègies d'enfortiment i empoderament adaptades a cada context.
- Promoure un enfocament intersectorial que connecti drets vinculats, com salut, educació i habitatge, per abordar les causes estructurals de la pobresa i la exclusió.
- Garantir que els processos siguin tan rellevants com els resultats, garantint la participació, la transparència i la rendició de comptes en totes les fases del cicle del projecte.
- Implementar metodologies de gestió participativa que involucrin els TD, TO i TR no només en l'execució, sinó també en el monitoratge i l'avaluació dels projectes.

Exemple: un projecte de millora de l'accés a l'aigua potable en comunitats rurals no s'ha de limitar a la construcció de la infraestructura, sinó que també ha de capacitar els col·lectius en situació de vulnerabilitat sobre els seus drets d'accés a l'aigua, identificant els TO responsables i enfortint les capacitats d'aquests col·lectius per exigir el compliment d'aquest dret.

Exemple: en un programa educatiu sobre emergència climàtica, a qui en prengués part se li podria proposar d'investigar casos locals de violacions associats al dret a un ambient saludable i proposar accions d'incidència pública, identificant actors/titularitats responsables i establint aliances amb organitzacions i moviments socials actius al respecte.

1.5 Canvis que requereix l'EGBDH

L'aplicació de l'EGBDH planteja una sèrie de reptes i transformacions en les formes de treball de les ONGD. Se'n destaquen els següents:

- El protagonisme de persones TD en el disseny, implementació i avaluació de projectes, prioritzant processos participatius i transparents.
- Desmuntar expectatives d'ajuda de caire assistencial, fomentant processos d'empoderament que reconeguin les persones TD com a subjectes de drets i no com a beneficiàries passives.
- Invertir temps i recursos en la construcció d'aliances estratègiques que responguin a la interdependència de drets i que incloguin actors locals i globals.

La implementació de l'EGBDH requereix certs elements extratègics:

- Identificació de vulneracions de drets basats en el marc normatiu internacional.
- Anàlisi de capacitats dels TD, TO i TR, enfortint les àrees clau per l'empoderament de persones TD.
- Èmfasi en els processos participatius, garantint que les persones afectades per vulneracions de drets siguin protagonistes en la planificació i execució dels projectes.
- Promoció d'impactes transformadors, atacant les causes estructurals de les violacions de dret mitjançant enfocaments multisectorials i aliances estratègiques.

Exemple: un projecte d'accés a serveis de salut per a dones migrants ha de contemplar, no només la provisió de serveis, sinó també l'enfortiment de capacitats perquè les dones puguin exigir l'accés a la salut com un dret humà i no com un favor o assistència.

2. Aplicació de l'EGBDH en el cicle projecte

L'EGBDH s'estructura al llarg del cicle del projecte amb l'objectiu d'alinear totes les etapes del procés amb la realització dels drets humans i els drets humans de les dones (DHD). Aquesta perspectiva cerca d'enfortir les capacitats de les persones TD perquè coneguin i reclamin els seus drets, així com dels TO perquè compleixin amb els seus deures. A més, busca prioritzar els col·lectius en situació de més vulnerabilitat.

Les fases del cicle de gestió d'un projecte s'han d'entendre com un procés continu, on la recopilació i l'anàlisi d'informació prèvies al disseny, així com les etapes d'execució, seguiment i avaluació, s'entrellacen de manera dinàmica. No es tracta de moments aïllats ni lineals, sinó d'un flux constant de reflexió i revisió col·lectiva que permeti construir intervencions coherents i efectives.

Aquest enfocament requereix la participació activa de les persones TD, les vivències i demandes de les quals han d'orientar tot el procés. Igualment, cal que s'impliquin les organitzacions feministes i els diferents moviments socials, cooperatives o empreses, acadèmia, mitjans de comunicació i associacions d'índole diversa (TR), així com les institucions públiques locals o nacionals responsables de garantir drets (TO). La interacció entre aquestes titularitats s'ha de fomentar en totes les fases del cicle, promovent el diàleg i la corresponsabilitat per avançar cap a la realització efectiva dels drets humans i la justícia global.

2.1 Identificació

La identificació és la fase inicial de la vida d'un projecte. En el marc de l'EGBDH, implica recopilar i produir informació per comprendre la situació dels drets humans en un context específic. Això inclou identificar les persones els drets de les quals s'estan vulnerant, determinar les causes estructurals de les vulneracions i qui en són els actors responsables (TO) o influents (TR) per tal de revertir-les.

La identificació adquireix rellevància per dos motius fonamentals:

- Permet dissenyar estratègies adaptades a les vulneracions específiques de cada context.
- Els processos participatius fomenten la presa de consciència de TD, TO i TR sobre responsabilitats respectives en la realització dels DH i DHD.

El procés d'identificació pot dividir-se en dos components: compilació d'informació contextual i diagnòstic participatiu.

2.1.1 Compilació d'informació del context

Aquesta fase inclou la recopilació d'informació a partir d'instruments nacionals i internacionals dels drets humans. Cal revisar els tractats ratificats pel país, els informes d'organismes internacionals (OACDH, CEDAW, etc.) i els informes ombra presentats per la societat civil.

Enllaç útil: [Oficina de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Drets Humans](#)

Exemple: una cooperativa en què prenen part dones rurals inclourà, entre altres possibles, una anàlisi dels informes del Comitè CEDAW per identificar recomanacions específiques sobre l'accés de les dones a recursos productius.

Caracterització de la situació del dret:

En aquesta fase es delimita la situació del dret a partir de dimensions clau que permeten avaluar el nivell de compliment o vulneració del dret. Les dimensions que cal considerar són:

Disponibilitat: es refereix a l'existència suficient de recursos, bens i serveis necessaris pel compliment del dret. Implica garantir que tots els recursos essencials estan disponibles equitativament.

Exemple: en un projecte de proveïment d'aigua en zones rurals, cal avaluar si la quantitat de pous construïts és suficient per abastir a totes les persones, considerant com varien les necessitats diàries de consum segons el gènere, l'edat i la condició social.

Accessibilitat: avalua si els recursos i serveis estan a l'abast de totes les persones, sense discriminació. Això inclou aspectes geogràfics, econòmics, socials i culturals.

Exemple: en un projecte d'accés a serveis de salut, cal garantir que els centres de salut estiguin situats en zones accessibles per a les dones rurals, evitant les zones on s'exposin a risc de violència sexual durant el trajecte.

Qualitat: cal que els serveis siguin segurs, apropiats i culturalment acceptables.

Exemple: en un projecte de salut reproductiva, cal que el personal sanitari estigui capacit per oferir atenció respectuosa i confidencial, no només a les dones víctimes de violència de gènere, sinó també a les adolescents embarassades, dones grans o dones amb discapacitat, així com a homes que es vulguin responsabilitzar de la seva reproducció, tractament ITS, etc.

Sostenibilitat: garanteix que els recursos i serveis es mantinguin de manera contínua en el temps, sense comprometre la seva disponibilitat futura.

Exemple: en un projecte de reforestació, cal assegurar que les espècies plantades siguin

natives i que existeixi un pla de manteniment a llarg termini que contempli com les activitats de reforestació poden afectar de diferent manera a les dones recollectores, nenes encarregades del transport d'aigua o persones grans que depenen dels recursos del bosc.

Participació: garanteix que les persones afectades per una intervenció tinguin veu en els processos de presa de decisions.

Exemple: en una activitat educativa sobre urbanisme, l'alumnat que en prengué part podria dissenyar un pla de millorament del barri a partir de consultes amb les veïnes i veïns de diferents edats, gèneres i nivell econòmic.

Acceptabilitat: els recursos i serveis han de respectar els valors i les normes culturals de les comunitats, a condició que no impliquin pràctiques discriminatòries.

Exemple: en un projecte de salut reproductiva en comunitats rurals, cal avaluar si les campanyes de sensibilització consideren els valors culturals sense justificar pràctiques que perpetuïn la subordinació de les dones. Per exemple, si en la comunitat es promou el matrimoni infantil com una part de la tradició, és fonamental abordar la pràctica des d'una perspectiva de drets, considerant la legislació nacional i la ratificació de la CEDAW.

Rendició de comptes: les titularitats implicades han de proporcionar informació clara, desagregada i accessible sobre com s'han de gestionar els recursos.

Exemple: una ONG local que gestiona un projecte d'aigua pública informes periòdics accessibles en l'idioma local amb un llenguatge clar i comprensible sobre els avanços del projecte, els criteris de prioritització de beneficiàries i les dificultats trobades; organitza assemblees comunitàries per a validar aquests resultats i recollir retroalimentacions. A més, organitza assemblees per a persones que no saben llegir, per validar resultats i recollir retroalimentació.

2.1.2 Diagnòstic participatiu

La realització d'un diagnòstic participatiu inclou la situació de drets en un context determinat és un pas essencial per comprendre la realitat des de la perspectiva de les persones que la viuen i per a la seva transformació en clau de justícia. Aquesta fase permet identificar amb precisió quins drets s'estan vulnerant, qui en resulta afectat i de quina manera, així com les causes subjacents i estructurals que sostenen aquestes vulneracions. El seu caràcter participatiu no és merament instrumental, és un acte de democratització del coneixement que situa les persones TD com protagonistes legítimes en l'anàlisi de la seva pròpia realitat. Incloure de manera activa i significativa a col·lectius en situació de vulnerabilitat (reconeixent desigualtats de gènere, classe, ètnia, edat o discapacitat, entre altres) permet donar visibilitat a experiències i problemàtiques particulars, normalment excloses dels processos de presa de decisions, dotant de legitimitat i profunditat el diagnòstic.

A més, aquest procés constitueix una eina clau per a la conscienciació de drets per part de les persones TD, ja que els permet reconèixer que el que viuen no és fruit de l'atzar o de la culpa individual, sinó d'incompliments de responsabilitats o obligacions per part de les titularitats implicades. Aquesta presa de consciència és la primera llavor per l'empoderament, l'enfortiment de capacitats i la possibilitat d'articulació per l'exigibilitat col·lectiva. Al mateix temps, el diagnòstic participatiu afavoreix que els TR (com organitzacions locals o internacionals, associacions diverses, moviments socials, mitjans de comunicació, sindicats, empreses, etc.) prenguin consciència de la seva influència en la realització dels drets i assumeixin un rol actiu en la transformació dels contextos. Igualment, interpel·la directament els TO, principalment institucions i administració públiques, perquè reconeguin el seu deure de garantir, protegir i respectar els drets humans, donar visibilitat a llacunes en el compliment de les seves obligacions i afavorir el disseny de polítiques públiques més equitatives, eficaces i sostenibles.

Preparació del procés participatiu

La participació en contextos travessats per relacions de poder no succeeix de manera espontània, per la qual cosa els diagnòstics participatius han de dissenyar-se acuradament. Això implica definir clarament qui participa, en quins moments i amb quines eines, establir el rol de les persones facilitadores, així com la durada de cada fase. Des de l'EGBDH, aquest disseny ha d'assegurar que el procés sigui inclou, transparent, rendidor de comptes i lliure de discriminació, parant especial atenció a la diversitat de les persones TD, en particular aquelles en situacions més vulnerables.

És essencial sistematitzar el procés participatiu, retornant la informació produïda a les diferents titularitats per al seu contrast i enriquiment col·lectiu. Els qui faciliten el procés han de tenir clar quina informació ja està disponible, quines són les bretxes de capacitat de les titularitats implicades i com adaptar les eines per fomentar una participació adequada per a les experiències i sabers de les persones TD.

Flexibilitat i adaptació d'eines participatives

Cal tenir present que les eines participatives no s'han de considerar un fi en elles mateixes, sinó un mitjà per promoure processos inclusivament i transformadors. Fins al punt que, depenent de com s'emprin, les eines participatives poden no promoure una participació de qualitat.

Per això es essencial:

- Adaptar-les segons el context i les característiques del grup participant.
- Fomentar la creació d'espais segurs i de confiança, on totes les persones es puguin expressar sense tenir por a represàlies.
- Prioritzar el joc, l'aprenentatge actiu i el descobriment com a vies per generar processos de reflexió i empoderament.

Preguntes orientadores per a la selecció de metodologies participatives:

- S'han identificat les necessitats i característiques específiques dels col·lectius participants (edat, gènere, nivell educatiu, idioma)?
- Les eines proposades faciliten l'expressió d'experiències diferenciades en funció del gènere, l'edat o la situació socioeconòmica?
- Com es garanteix que les persones en situació de vulnerabilitat tinguin veu en el procés i puguin expressar les seves preocupacions de forma segura?
- Les metodologies seleccionades contribueixen a enfortir el reconeixement de drets i a generar estratègies col·lectives per a la seva exigibilitat?

Escala de la participació

La metàfora de l'escala permet identificar diferents nivells de participació en un projecte, establint un recorregut que va des de la mera recepció d'informació fins a l'autogestió del procés. Aquesta perspectiva es fonamental per entendre la qualitat i profunditat de la participació en els projectes sota l'EGBDH.

Els esglaons de l'escala són:

Recepció: les persones TD reben informació sobre el projecte, però no tenen incidència en la presa de decisions ni en l'execució.

Exemple: en una campanya escolar sobre drets laborals, es distribueixen fullets informatius sobre els drets de les persones treballadores sense promoure espais de reflexió o debat sobre com s'apliquen aquests drets en el mateix context.

Informació: les persones TD proporcionen dades o comparteixen experiències, però no tenen incidència en la manera en què s'utilitza aquesta informació ni en la presa de decisions.

Exemple: en un projecte de salut, es duen a terme enquestes a dones migrants sobre les seves experiències en l'accés a serveis mèdics, però no se'ls informa sobre els resultats ni se'ls inclou en la definició d'estratègies per millorar l'accés a aquests serveis.

Consulta: les persones TD són consultades sobre les seves opinions i percepcions, però les seves aportacions poden o no ser tingudes en compte.

Exemple: en un fòrum juvenil sobre canvi climàtic, es convida els estudiants a compartir propostes d'acció, però no se'ls involucra en la planificació ni el seguiment de les activitats acordades.

Funcional: les persones TD assumeixen tasques específiques dins el projecte i poden incidir en la identificació de problemes o en l'ajust d'activitats.

Exemple: en un projecte d'enfortiment de lideratge comunitari es capacita les dones per facilitar tallers en les seves comunitats sobre drets humans, cosa que els permet adaptar els continguts a les realitats locals.

Autogestió o col·laboració

horitzontal: les persones TD lideren el procés i gestionen el projecte, mentre que les entitats col·laboradores ofereixen assessorament tècnic i suport logistic.

Exemple: en un projecte de defensa del dret a la terra, les persones pageses organitzen assemblees per definir estratègies de defensa territorial, mentre que les ONGD faciliten formació sobre legislació i drets territorials, accés a la justícia i específicament sobre el dret a la propietat de la terra per part de les dones.

Empoderament/subjectivitat en relació amb els drets:

les persones TD no només lideren el procés, sinó que es reconeixem com a tals, articulen els seus interessos de forma col·lectiva i exigeixen el compliment dels seus drets als TO.

Exemple: en un projecte d'accés a l'aigua, les dones d'una comunitat no només gestionen la instal·lació de pous i les seves incidències tècniques, sinó que organitzen un comitè de vigilància que exigeix al govern complir amb la seva obligació de garantir l'accés a l'aigua potable.

L'escala de la participació va ser desenvolupada per primer cop per Sherry R. Arnstein l'any 1969. El seu article es titula "A ladder of Citizen Participation", publicat al Journal of the American Institute of Planners. Des de llavors, ha estat profusament utilitzat i n'existeixen múltiples variants a partir de la mateixa idea principal.

Empoderament en l'EGBDH

En l'EGBDH, l'empoderament és un procés individual i col·lectiu mitjançant el qual les persones, especialment els col·lectius en situació de més vulnerabilitat per raons de gènere i altres, desenvolupen consciència crítica sobre els seus drets, enforteixen la seva capacitat d'agència i autonomia, s'organitzen de manera col·lectiva i participen activament en la mobilització social i la incidència política per transformar les relacions desiguals de poder i reclamar l'exercici ple dels seus drets. Aquest procés implica, no sols l'accés individual a recursos i oportunitats, sinó també la transformació de les estructures socials, culturals, legals i polítiques que perpetuen la discriminació i l'exclusió.

Per tant, impulsar processos d'empoderament implica:

- Promoure la conscienciació sobre la titularitat de drets de TD i de les obligacions de TO.
- Fomentar l'articulació col·lectiva d'interessos, permetent a les persones TD organitzar-se i exigir el compliment dels seus drets.
- Facilitar l'accés a informació clau sobre drets humans i de gènere, garantint que les persones TD tinguin incidència de manera informada en els processos de presa de decisions.

Error comuns en projectes que pretenen impulsar processos d'empoderament:

- 1. Falta d'enfocament estructural i transformador:** alguns projectes se centren únicament en la capacitació tècnica o en la provisió de serveis sense abordar les causes estructurals de la desigualtat de gènere, com les normes socials patriarcals, la discriminació institucional i la violència estructural.
- 2. Absència d'organització col·lectiva i mobilització social:** la falta d'estratègies per enfortir l'organització col·lectiva, per exemple, de les dones, i la seva participació activa en la mobilització social limita la seva capacitat d'influir en les polítiques públiques i transformar les relacions de poder desiguals.
- 3. Enfocament individualista:** alguns projectes se centren en l'empoderament individual, sense considerar el context col·lectiu i estructural, el que pot dur a solucions superficials que no generen canvis sostenibles en els seus entorns socials.
- 4. Falta d'incidència política:** l'absència d'estratègies d'incidència política limita la capacitat d'alguns col·lectius per influir en la presa de decisions i en la transformació de les polítiques públiques que afecten els seus drets i benestar.

Bona pràctica:

Programa d'alfabetització per a dones migrants a Espanya: es combinen mòduls de lectoescriptura amb la formació en drets laborals i l'organització col·lectiva.

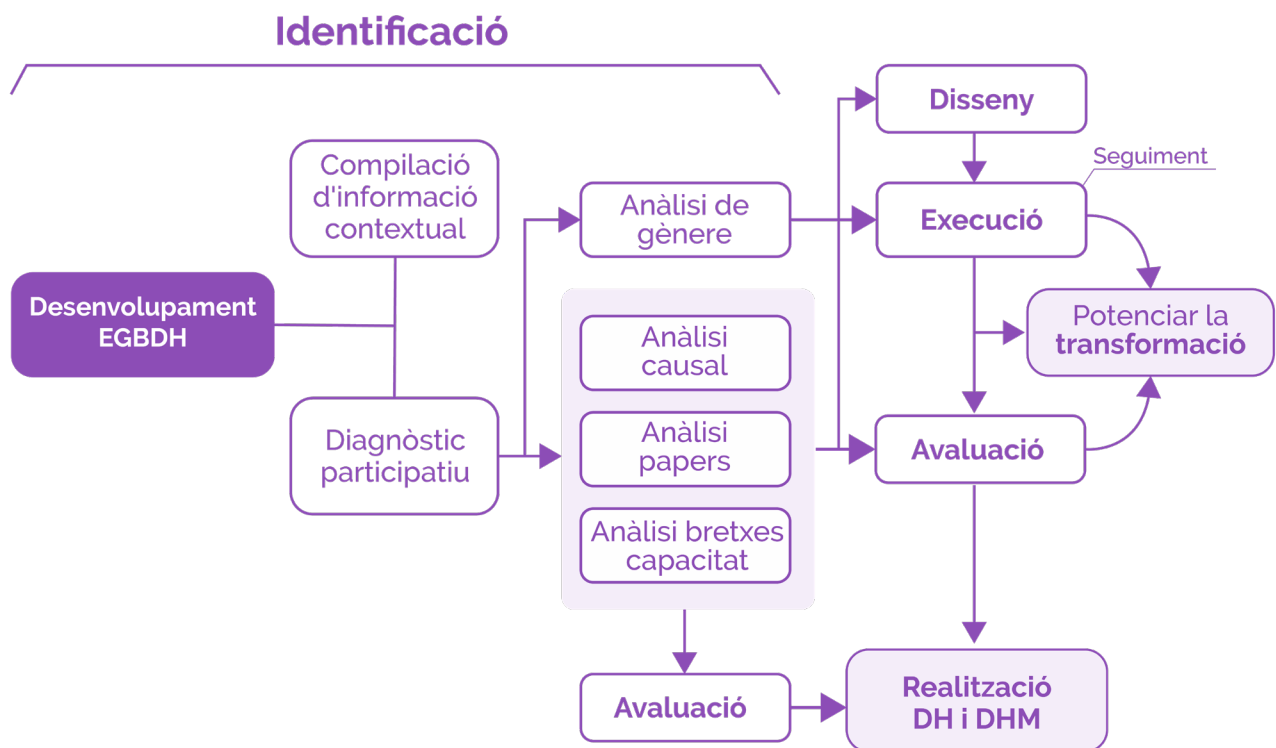
Pràctica insuficient:

Projecte de capacitació en costura que no qüestiona les barreres estructurals associades a les expectatives i mandats socials de gènere que perpetuen la informalitat laboral i la precarització econòmica de les dones.

Les anàlisis clau per l'EGBDH

El diagnòstic participatiu en l'EGBDH s'estructura al voltant de quatre tipus d'anàlisis:

- A. Anàlisi de gènere:** identifica les desigualtats entre dones, homes i altres variables pertinents, així com els seus efectes interseccionals, examinant com el poder, les normes socials i les estructures afecten de forma diferenciada l'accés a drets.
- B. Anàlisi causal:** explora les causes immediates, subjacents i estructurals de les vulneracions de drets, per comprendre per què succeeixen i quines titularitats estan implicades per acció o omissió.
- C. Anàlisi de capacitats (o de bretxes de capacitat):** examina en quina mida estan preparades les diferents titularitats (TD, TO i TR) per exercir els seus drets i complir amb les seves responsabilitats i obligacions respectives, identificant quins coneixements, recursos o condicions falten.
- D. Anàlisi de papers o responsabilitats:** defineix quines funcions, responsabilitats i obligacions té cada una de les titularitats respecte a la garantia i realització dels drets, identificant buits, superposicions o incompliments.

Com mostra aquest gràfic, el diagnòstic materialitza la realització de les anàlisis de gènere, causa, capacitats i de papers. Respecte a això, és interessant assenyalar que, si bé l'anàlisi de gènere té una entitat pròpia, també travessa la resta de les anàlisis. A través d'aquestes anàlisis es va perfilant una comprensió de la situació dels drets: quins drets s'estan vulnerant, a qui, per què, qui són els responsables i quina fragilitat de

les capacitats dificulta el compliment de la seva comesa respecte als drets. Després de la fase d'identificació es procedeix al disseny o a la formulació, a l'execució del projecte i a l'avaluació. És important realitzar el seguiment durant el procés d'execució. L'execució i l'avaluació permetran delimitar el potencial de transformació (que ja s'haurà d'haver plantejat en el moment de la formulació), i tot això va a parar a la realització dels DH i DHD.

A. Anàlisi de gènere

L'anàlisi de gènere és l'aplicació de la perspectiva de gènere mitjançant un procés d'investigació per indagar de forma sistemàtica i obtenir informació que ens ajudi, primer, a comprendre i, després, a pensar les estratègies per contribuir a desmuntar les desigualtats de poder basades en el gènere en un determinat context.

Aquesta anàlisi examina com les normes socials i els estereotips (allò que s'espera que facin o que siguin els homes i les dones en una determinada societat) influeixen en qüestions clau com:

- Qui pot prendre decisions sobre la seva salut, educació, ocupació, ingressos o altres qüestions.
- Qui té accés o control sobre recursos (materials i no materials).
- Qui fa determinats treballs o activitats.
- Quines relacions socials o factors afecten de manera diferent unes i altres persones.

Gràcies a l'anàlisi de gènere, podem comprendre a quins obstacles i oportunitats s'enfronten les persones segons la seva identitat de gènere i com això les exposa a diferents formes d'exclusió o discriminació.

El paper de la interseccionalitat en l'anàlisi de gènere

Un aspecte fonamental de l'anàlisi de gènere és la **interseccionalitat**, que ens ajuda a entendre com es combinen les diferents formes de desigualtat i discriminació a la vida de les persones.

No totes les persones viuen les mateixes situacions; a banda del gènere, hi ha altres factors com la classe social, l'ètnia, la religió, la nacionalitat, l'edat o la discapacitat que influeixen en com s'experimenta la discriminació. Aquests factors poden generar vulnerabilitats específiques o agreujar-ne d'altres.

El problema és que moltes vegades s'analitza la discriminació com si cada forma de desigualtat actués per separat (per exemple, com si el racisme i el sexisme no estiguessin interrelacionats). Això pot deixar sense la protecció adequada aquells que pateixen múltiples discriminacions al mateix temps, ja que les solucions dissenyades per a una sola tipologia de discriminació no són suficients per cobrir la seva realitat.

La perspectiva interseccional permet entendre com se superposen i reforcen entre ells els diferents sistemes de desigualtat: el racisme, el patriarcat, la pobresa i la xenofòbia, entre d'altres. Així es generen desigualtats més profundes que no es poden abordar des d'una mirada única.

De fet, si s'analitza només el gènere sense tenir en compte altres dimensions de desigualtat, es corre el risc de prendre decisions que, encara que semblin neutrals, o fins i tot justes, provoquen noves formes de discriminació. Moltes de les vulneracions de drets tenen el seu origen precisament en aquesta combinació de factors: en la intersecció de múltiples desigualtats.

Què implica desenvolupar una anàlisi de gènere?

Identificar les diferències a la vida de dones, homes i persones amb identitats de gènere diverses implica necessàriament recollir i examinar de manera sistemàtica informació desagregada per gènere i altres variants, a fi d'identificar, comprendre i buscar les maneres de desmantellar les desigualtats basades en el gènere.

Per fer una anàlisi de gènere rigorosa cal:

- **Comptar amb informació desagregada per gènere** (per exemple, saber quantes dones i quants homes participen en una activitat). Això només és un primer pas: tenir les dades no és suficient.
- **Dissenyar indicadors de gènere** que permetin mesurar les desigualtats i la seva evolució.
- **Analitzar les causes i conseqüències de les desigualtats entre dones i homes:** per què existeixen, com són de greus, com es manifesten i què s'està fent —o s'hauria de fer— per superar-les.

Què ens permet veure l'anàlisi de gènere?

Aquest tipus d'anàlisi ajuda a identificar dos aspectes fonamentals:

1. **Diferències:** palesa que dones i homes poden tenir diferents rols, responsabilitats i necessitats, habilitats o formes de participar en la societat.
2. **Desigualtats:** visibilitza que, en la major part de contextos, les dones estan en una posició desavantajosa respecte als homes.
 - Sovint no es reconeix el seu paper en l'economia, especialment a la llar.
 - Tenen menys accés i control sobre recursos i beneficis.
 - La seva capacitat de decisió acostuma a estar més limitada.
 - La seva contribució social i econòmica rep menys valor.

Quan i on s'aplica l'anàlisi de gènere?

Cal integrar l'anàlisi de gènere en **totes les fases de la planificació i implementació de polítiques, programes o projectes:**

- Diagnòstic
- Disseny
- Execució
- Seguiment
- Avaluació

I cal aplicar-lo en **totes les àrees temàtiques** relacionades amb el treball de cooperació internacional, per exemple:

- Salut sexual i reproductiva
- Emprenedoria productiva
- Canvi climàtic
- Moviments migratoris
- VIH/SIDA
- Educació
- Ocupació
- Accés a la justícia
- Etc.

En resum, desenvolupar una anàlisi de gènere implica, per tant:

- Comptar amb informació desagregada per gènere i altres variables de diferència pertinents per a l'anàlisi d'interseccionalitat (aquesta és una condició bàsica, no l'anàlisi en si mateix).
- Examinar **com i per què es produeixen les desigualtats** i inquietuds de gènere i les vulneracions dels drets (sobre la base del gènere), la seva gravetat i les seves causes.

Conceptes bàsics per a l'anàlisi de gènere

Ens ajuden a plantejar-nos preguntes que ens permetin donar visibilitat a com actuen les estructures i relacions de desigualtat, i quin efecte tenen a la vida quotidiana de dones i homes, com a primer pas per poder transformar-les.

1. Divisió social del treball sobre la base del gènere:

permet identificar com estan distribuïdes entre dones i homes les responsabilitats productives, reproductives i comunitàries, i quines implicacions té aquesta divisió en l'accés a drets.

Exemple: en un taller escolar sobre drets laborals, s'analitza qui du a terme el treball domèstic a les llars de les persones participants i com afecta això a les seves oportunitats d'estudiar o treballar.

2. Necessitats pràctiques de gènere:

planteja considerar quines necessitats immediates identifiquen les dones i els homes en funció de l'assignació tradicional de treballs propis per dones o homes de gènere (rols de gènere).

Exemple: en un projecte d'accés a l'aigua potable, les dones poden prioritzar la instal·lació de punts d'aigua propers als seus habitatges, ja que tradicionalment són responsables del proveïment, tanmateix, això manté sense qüestionar l'assignació tradicional desigual del treball domèstic i de cures a càrrec de les dones.

Preguntes orientadores:

- Quins rols productius, reproductius i comunitàries s'assignen a dones i homes al context del projecte?
- Com afecta la càrrega del treball reproductiu (cures) a la participació de les dones en activitats productives?
- Existeixen diferències en la valoració econòmica i social del treball fet per dones i homes?

Preguntes orientadores:

- Quines necessitats immediates identifiquen les dones i els homes en funció dels seus rols tradicionals?
- Quins serveis i recursos consideren prioritaris les dones i els homes i per què?
- Com s'aborden les necessitats pràctiques de gènere en el disseny del projecte?

3. Interessos estratègics de gènere:

és una crida a examinar si les persones perceben les desigualtats o com ho fan, i si són capaces d'identificar alternatives per superar-les.

Exemple: en un projecte productiu, es capacita a dones sobre qüestions tècniques pròpies d'aquest, però també sobre drets laborals, el que els porta a qüestionar la divisió del treball per gènere, advocar per flexibilitat d'horaris en el projecte i fer incidència a favor de polítiques públiques de cures.

Preguntes orientadores:

- Quines desigualtats de gènere es reconeixen a la comunitat?
- Són diferents les que identifiquen els homes i les dones?
- Les persones involucrades identifiquen estratègies per superar aquestes desigualtats?
- Són diferents les que identifiquen els homes i les dones?
- Quines alternatives proposen homes i dones per canviar les normes de gènere establertes?

4. Accés i control de recursos:

permet posar en el punt de mira aquells que tenen accés i aquells que controlen els recursos de l'esfera pública i privada (temps, diners, informació,

Exemple: en un projecte agrícola, s'analitza qui té accés al crèdit sobre la base de gènere, edat, classe social (i altres variables pertinents en el context) i qui pot o no pot prendre decisions sobre el seu ús. terres, etc.).

Preguntes orientadores:

- Qui té accés als recursos (terres, crèdits, informació)? (diferenciar per gènere, edat, recursos econòmics, etc.)
- Qui controla els ingressos generats a partir d'aquests recursos?
- Com es distribueixen els recursos entre dones i homes?
- Qui pren les decisions associades als recursos i els seus rendiments?

5. Barreres estructurals: es tracta d'identificar barreres legals, culturals, religioses i ambientals que limitin l'exercici de drets.

Exemple: en un projecte de salut sexual i reproductiva es valora si les creences religioses limiten l'accés a anticonceptius per a adolescents.

Preguntes orientadores:

- Quines barreres (legals, religioses, culturals) limiten l'accés de determinades persones (gènere, edat, situació administrativa, recursos econòmics, nivell educatiu, etc.) a recursos i serveis?
- Quines creences i normes culturals justifiquen l'exclusió o discriminació vers qui?
- Quins recursos o serveis es neguen explícita o implícitament a qui des d'un enfocament de gènere interseccional?

6. **Condició i posició de gènere:**

tracta de distingir la condició (situació actual en termes materials, s'associen a les necessitats pràctiques) i la posició (relació de poder) de les persones en funció del gènere.

Exemple: en un projecte d'empoderament econòmic, s'avalua si les dones tenen accés a recursos productius (condició) i si participen a les decisions econòmiques de la llar (posició).

7. **Interseccionalitat:**

planteja la necessitat d'indagar sobre com la superposició de diferents formes de discriminació (edat, ètnia o discapacitat) agreuja les experiències de desigualtat de gènere.

Exemple: en un projecte educatiu, s'analitza com les nenes indígenes que viuen al camp s'enfronten a barreres addicionals en l'accés a l'escola en comparació amb els nens que viuen en entorns urbans.

8. **Participació i presa de decisions:**

permet observar qui pren decisions i en quins espais.

Exemple: en un projecte d'urbanisme, s'avalua si les dones més pobres participen en les reunions comunitàries sobre disseny urbà o si les seves veus queden relegades davant les dels homes i les dones més adinerats i adinerades, i amb un nivell educatiu més alt.

Preguntes orientadores:

- Com es diferencia la situació actual (condició) de dones i homes en termes d'accés a recursos, serveis i educació?
- Qui pren les decisions a l'àmbit familiar i social?
- Quina posició ocupen les dones als diferents àmbits i espais de presa de decisions?

Preguntes orientadores:

- Com es creuen gènere, ètnia, classe i edat en les experiències de les persones en situació de major vulnerabilitat?
- Quins col·lectius enfronten formes de discriminació en el context del projecte?
- Quines estratègies es plantegen per abordar aquestes interjeccions?

Preguntes orientadores:

- Qui participa en els espais de presa de decisions?
- Les dones tenen influència real o només estan presents de forma simbòlica?
- Quins mecanismes existeixen per garantir que les veus de persones no binàries siguin escoltades?

- 9. Revisió d'estadístiques desagregades:** la consideració de dades desagregades per gènere i altres variables és una exigència de l'anàlisi de gènere per avaluar els impactes diferenciats de polítiques i programes.

Exemple: en un projecte de formació tècnica per a joves, es revisen les dades estadístiques locals i s'observa que, encara que la taxa general de desocupació juvenil és alta, és significativament més elevada entre les dones joves migrants. Aquesta diferència havia passat desapercibuda en informes agregats. A partir d'aquesta informació, el projecte incorpora mesures específiques per facilitar la seva participació, com formació en horaris compatibles amb les cures i acompanyament legal per a l'homologació d'estudis.

- 10. Empoderament:** cerca valorar si resulten patents les consciències individual i col·lectiva dels drets i promoure, si és el cas, actuacions de foment per a l'organització de dones per incidir en polítiques públiques.

Exemple: en un projecte de drets laborals es capacita dones treballadores per tal que identifiquin les violacions dels seus drets i articulin demandes col·lectives per compartir-les amb sindicats i moviments socials de defensa de drets per muntar campanyes més àmplies d'incidència al govern.

Preguntes orientadores:

- Existeixen dades desagregades per gènere, ètnia, edat o discapacitat? (si no existeixen, quines dades podem produir en el marc del nostre projecte?)
- Com s'interpreten aquestes dades per identificar desigualtats de gènere?
- Quins buits d'informació existeixen i com es poden cobrir?

Preguntes orientadores:

- Quines estratègies es plantegen per enfortir la consciència sobre drets entre col·lectius en situació de major vulnerabilitat?
- Existeixen espais per a l'organització col·lectiva de dones per exigir els seus drets?
- Quines accions es proposen per fomentar la incidència política de col·lectius vulnerabilitzats?

Bones pràctiques:

Programa d'alfabetització per a dones migrants a Espanya: es combinen mòduls de lectoescriptura amb formació en drets laborals i organització comunitària.

Pràctiques insuficients:

Projecte de capacitació en costura que deixa sense qüestionar les barreres estructurals amb les expectatives i mandats socials de gènere que perpetuen la informalitat laboral i la precarització econòmica de les dones.

B. Anàlisi causal

Per abordar de manera integral la vulneració de drets des l'EGBDH és necessari identificar no sols els símptomes del problema, sinó també les seves arrels més profundes. L'anàlisi causal permet desagregar les causes que impedeixen la realització dels drets a tres nivells complementaris: **causes immediates, subjacents i estructurals**. Aquesta classificació ajuda a donar visibilitat a com s'entrellacen factors individuals, institucionals i socioculturals, així com les responsabilitats de les diferents titularitats, cosa que permet dissenyar respostes transformadores que es limitin a alleugerir els efectes visibles, sinó que apuntin a transformar les dinàmiques que perpetuïn l'exclusió i la desigualtat.

Participació clau en processos de conscienciació en drets

Obrir amb persones TD el debat sobre les causes dels seus problemes, combinat amb l'anàlisi de papers, suposa un exercici de gran efecte de crear consciència, ja que dona peu a la comprensió del fet que tenen drets i que existeixen instàncies de l'administració (TO) que tenen l'obligació de crear les condicions perquè puguin exercir-los.

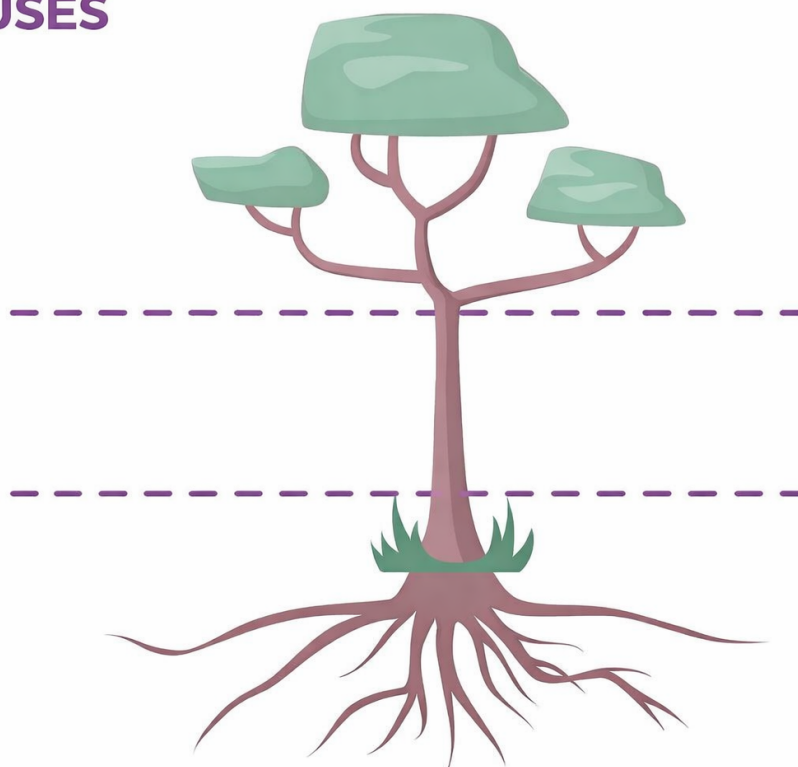
Una eina molt útil per l'anàlisi causal participativa és l'analogia de l'arbre, ja que es tracta d'una imatge comprensible i significativa en diferents contextos culturals. La dinàmica comença identificant els problemes que es perceben, representats a la copa de l'arbre. A partir d'aquí, es comencen a explorar els "per què" d'aquests problemes, que se situen al tronc, i després s'aprofundeix amb nous "per què" fins a arribar a les arrels, on es reflecteixen les causes més profundes o estructurals. Durant el procés, les persones facilitadores poden enriquir la reflexió aportant informació rellevant sobre els drets humans, així com sobre les obligacions i responsabilitats de les diferents titularitats implicades (titulars de drets, d'obligacions i de responsabilitats).

ANÀLISI CAUSES

Causas
inmediates

Causas
subjacentes

Causas
estructurals

Els nivells causals són:

1. Causes immediates:

es refereixen a les condicions visibles que les persones identifiquen com problemes o carències. Aquestes causes es relacionen amb necessitats insatisfetes que, en molts casos, caldrà interpretar com a drets vulnerats.

2. Causes subjacents:

remeten a com s'estableixen polítiques públiques, qui accedeix als recursos i com impacten aquestes pràctiques en els diferents col·lectius.

3. Causes estructurals:

Es refereixen a les arrels profundes, vinculades a creences, normes culturals i pràctiques socials i polítiques públiques que perpetuen la discriminació i la desigualtat.

Preguntes orientadores:

- Quins problemes o carències s'han identificat a la comunitat?
- Com afecten aquests problemes de manera diferenciada a dones, homes o altres col·lectius (segons variables d'edat, orientació sexual, nivell de renda, etc, en clau interseccional)?
- Quins drets s'estan vulnerant a partir d'aquests problemes?

Preguntes orientadores:

- Quines carències, en termes de serveis públics, estan contribuint a la situació de vulneració de drets (per la seva absència o per la seva aplicació incompleta)?
- Quines actuacions de TR estan afectant el problema? (per acció o omissió d'acció)
- Quines pràctiques, i per part de quines titularitats, perpetuen l'exclusió i la discriminació?
- Quines bretxes de capacitat impedeixen a determinades titularitats influir en la solució del problema o la vulneració dels drets?

Preguntes orientadores:

- Quines normes culturals o creences justifiquen les desigualtats de gènere a la comunitat?
- Com es reproduïxen els estereotips de gènere en els mitjans de comunicació, l'escola o la família?
- Quins biaixos ideològics en les pràctiques institucionals, en la producció legislativa, en l'assignació de partides pressupostàries a diferents qüestions socials, etc. reforcen aquestes desigualtats?

Cas exemple d'anàlisi causal

Les dones i nenes d'una comunitat han de recórrer a peu distàncies molt llargues per recollir aigua, fet que afecta la seva salut, seguretat, temps i gaudi d'altres drets com educació (nenes) o participació comunitària o política (dones adultes).

Per què passa això?

Causas immediates

Allò que les persones viuen i perceben directament com el problema.

- Les fonts d'aigua estan massa lluny.
- Hi ha carestia d'aigua als pous locals.
- No hi ha transport o eines adequades per portar aigua.

Per què passa això?

Causas subjacents

Les causes subjacents revelen dinàmiques socials, econòmiques i de governança que, encara que no visibles immediatament, sustenten la situació:

- Manca d'infraestructura bàsica.
- Terrenys de difícil accés o amb horaris restrictius.
- Desconsideració del triple rol de les dones en les polítiques públiques.
- Escassa incidència de les dones en les prioritats comunitàries.

Manca d'infraestructura

TO: Les autoritats locals i nacionals no han garantit la disponibilitat i accessibilitat de l'aigua en condicions equitatives. Per omissió, no han invertit en infraestructures hidriques adaptades a les necessitats de les comunitats rurals. A més, hi ha deficiències als sistemes de manteniment i monitoratge de la qualitat de l'aigua.

Terrenys de difícil accés

TO: No prioritzen criteris d'equitat territorial a la planificació de serveis públics associats a l'aigua.

TR: Les empreses privades no inverteixen en infraestructures al medi rural perquè consideren que no n'obtenen beneficis suficients.

TD: Desconeixen el seu dret a l'aigua i no disposen de l'organització col·lectiva o els canals per reclamar-lo.

Desconsideració del triple rol de les dones

TO i TR: Governos locals i líders comunitaris no promouen la participació de dones.

TR: Les cooperatives locals (dirigides per homes) eviten qüestionar tradicions patriarcal.

TD: La majoria de les dones de la localitat no estan organitzades, no tenen recursos ni informació per exigir representació paritària en les instàncies públiques.

Exclusió de les dones en espais de presa de decisions

TO i TR: Governos locals i líders comunitaris no promouen la participació de les dones.

TR: Organitzacions socials productives i ONGD locals legitimen estructures patriarcal.

TR: Organitzacions feministes no tenen presència a la zona.

TD: Les dones no estan organitzades per exigir representació per manca de recursos i informació.

Per què passa això?

Causes estructurals

- Descripció: factors culturals, simbòlics i sistèmics arrelats.
- Divisió social del treball en funció del gènere.
- Baixa prioritats de l'aigua en zones rurals.
- Baixa representació política de les dones.

Terrenys de difícil accés

El disseny d'infraestructures respon a un model de planificació que no contempla les necessitats diferenciades de dones, especialment en contextos rurals. Aquesta planificació reproduceix un enfocament tecnocràtic i patriarcal que invisibilitza el treball reproductiu i de cures.

Titularitats responsables:

TO: Governos locals i nacionals (ministeris d'obres públiques o hidràuliques) per no aplicar un enfocament interseccional a la planificació de l'accés a l'aigua.

TR: Institucions de cooperació internacional que financen o assessoren infraestructures sense exigir participació comunitària ni criteris de gènere.

TD: Comunitats que normalitzen aquesta exclusió, sense articular demandes organitzades que qüestionen la planificació excloent.

Desconsideració del triple rol de les dones

Existeix una divisió social del treball per gènere naturalitzada en la societat que perpetua que les tasques de cures i proveïment d'aigua es vegin com a responsabilitat exclusiva de les dones.

Titularitats responsables:

TO: Ministeris responsables de planificació, igualtat i aigua per no incorporar transversalment l'enfocament de gènere en polítiques i pressuposts.

TR: Líders d'opinió i mitjans de comunicació locals reforcen estereotips de gènere.

TD: Organitzacions locals o internacionals encara no promouen activament una redistribució de les tasques de cures entre homes i dones.

Exclusió de les dones en la presa de decisions comunitàries

La cultura patriarcal i l'estructura de poder local exclouen sistemàticament les dones dels espais comunitaris on es prenen les decisions importants.

Titularitats responsables:

TO: Autoritats locals que no promouen quotes ni espais segurs per a la participació de dones.

TR: Líders comunitaris i religiosos que perpetuen normes excloents.

TD: Desconeixement dels seus drets per part de les dones que, per tant, no exerceixen el seu dret a la participació.

C. Anàlisi de papers

A l'EGBDH tots els drets s'associen a responsabilitats. Per tal que un dret es realitzi plenament, és necessari que les persones TD el reclamin, que els TO el respectin, protegeixin i creïn les condicions per al seu exercici, i que els TR el respectin i contribueixin al seu compliment.

Identificar de manera precisa cada titularitat i les seves responsabilitats és un pas fonamental per dissenyar intervencions efectives.

TD: Els qui tenen drets reconeguts. La seva responsabilitat és exercir i exigir els seus drets.

Exemple: infància, dones i nenes, persones grans, població migrant, comunitats rurals, etc.

TO: Institucions públiques responsables de respectar, protegir i garantir els drets.

Exemple: ministeris, governs locals, administració i ens públics.

TR: Agents no estatals amb capacitat d'influència.

Exemple: empreses, organitzacions i moviments socials, mitjans de comunicació, esglésies, famílies, etc.

El pas següent serà determinar responsabilitats concretes, això és el que no fan i haurien de fer, o el que fan i haurien d'evitar fer. Veiem un exemple centrat en el cas d'una fàbrica que contamina un llac que constituïa la base d'aliment de comunitats pesqueres locals.

Titularitat	Responsabilitat actual (per acció o per omissió)	El que hauria de fer per garantir el dret
TO: autoritats locals i ambientals	No regulen ni supervisen adequadament les activitats contaminants de la fàbrica. No apliquen sancions ni garanteixen mecanismes de reparació.	Legislar, regular i sancionar l'empresa, garantir l'accés a la justícia ambiental i donar suport a alternatives econòmiques a les poblacions afectades.
TR: l'empresa contaminant	Aboca residus tòxics sense tractament adequat. No proporciona informació transparent ni reparació a les comunitats.	Implementar sistemes de tractament de residus, reparar els danys causats i garantir la participació comunitària en les decisions ambientals.
TD: comunitats afectades (dones, pescadors, persones grans, jovent)	Manquen de canals efectius per exigir els seus drets. Manca d'organització i de coneixement sobre els seus drets ambiental i econòmics.	Organitzar-se col·lectivament, exigir el compliment dels seus drets, participar en processos de presa de decisions i incidir políticament.

Altres TR implicats podrien ser:

- Organitzacions feministes i altres moviments socials: donar suport a processos d'incidència i litigi, enfortir capacitats locals i fomentar l'organització col·lectiva.
- Mitjans de comunicació alternatius i acadèmia²: donar visibilitat als impactes diferenciats, produir i difondre evidència.

² Si es tractés d'universitats públiques, haurien de considerar-se TO.

D. Anàlisi de capacitats

En l'EGBDH el concepte de *capacitats* es refereix a la possibilitat real i efectiva d'exercir, garantir o donar suport a l'exercici dels drets humans, depenent del rol o la responsabilitat de cada titularitat (TD, TO i TR). Per tant, estem parlant d'atributs, condicions i recursos que permeten les persones o institucions d'actuar en funció de les seves respectives responsabilitats o obligacions en el sistema de drets humans, tant per exigir, garantir o realitzar drets.

Des d'una mirada de gènere interseccional, la manca de capacitats no afecta totes les persones per igual. Dones, nenes, persones migrants amb diversitat funcional o en situació de pobresa poden experimentar més obstacles estructurals en desenvolupar o exercir les seves capacitats, la qual cosa fa que l'anàlisi hagi de tenir en compte les relacions de poder que restringeixen o fomenten aquestes capacitats.

1. Motivació, compromís i lideratge:

Es refereix a la consciència de les persones sobre el seu rol en la defensa de drets i la internalització de la responsabilitat d'intervenir enfront de situacions de vulneració.

Exemple: en un projecte sobre accés a recursos agrícoles, s'identifica que les dones agrícoles no reclamen l'accés a crèdits perquè creuen que només els homes en tenen dret.

En aquest sentit, és important que les capacitats no s'entenguin com a qualitats individuals aïllades, sinó com el resultat d'un entramat de factors personals, institucionals i estructurals que cal analitzar críticament per comprendre per què no s'estan realitzant els drets i quins canvis són necessaris perquè totes les persones puguin exercir-los en condicions d'igualtat.

Impulsar un procés participatiu per a l'anàlisi de capacitats contribueix decisivament a la consciència de dret de persones TD, en comprendre que els seus problemes van més enllà de ser necessitats no satisfetes, sinó que es tracta de drets vulnerats i que existeixen institucions (TO) obligades a generar condicions per tal que els exerceixin. A més, que les persones que prenen part en l'anàlisi reconeixin les limitacions d'altres titularitats els permet comprendre millor les seves pròpies experiències.

Dimensions clau que cal considerar en l'anàlisi de capacitats:

Preguntes orientadores:

- Són conscients les persones dels seus drets i del paper que han d'exercir per exigir-los?
- Com afecta el gènere a la percepció del lideratge?
- Quins factors desincentiven la participació de dones o altres grups socials en espais de presa de decisions?

2. Autoritat i legitimitat:

Es refereix a la percepció de que les accions empreses per una persona o col·lectiu es respectaran i valoraran.

Exemple: durant les sessions informatives del projecte sobre drets laborals a dones en situació administrativa sense regularitzar, s'identifica que les dones treballadors informals no s'atreveixen a denunciar abusos perquè tenen por de represalies per part dels ocupadors o de l'administració.

3. Accés i control de recursos:

Accés significa tenir a disposició un recurs; control implica poder decidir sobre el seu ús.

Tipus de recursos:

- Humans: habilitats, coneixements i temps.
- Econòmics: ingressos, béns i accés a crèdits.
- Organitzatius: xarxes comunitàries, associacions i sindicats.

Exemple: en un projecte d'emprenedoria en el medi rural, s'identifica que les dones no tenen control sobre els títols de propietat de la terra, fet que els impedeix l'accés a determinades subvencions.

4. Comunicació i accés a la informació:

La capacitat per accedir a informació rellevant sobre els drets i per comunicar exigències sobre aquests de manera eficaç

Exemple: en un programa formatiu sobre drets digitals, s'identifica que treballadores domèstiques no participen en tallers perquè no estan adaptats als seus horaris.

Preguntes orientadores:

- Les persones senten que s'escoltaran i respectaran les seves exigències?
- Quines normes culturals reforcen o limiten la legitimitat de determinats col·lectius per exigir drets?

Preguntes orientadores:

- Qui té accés a quins recursos materials econòmics i qui els controla?
- Com influeixen les expectatives de gènere en la distribució dels recursos econòmics i organitzatius?

Preguntes orientadores:

- Quines són les barreres que impedeixen que les persones accedeixin a la informació sobre els seus drets?
- Com es pot garantir que les persones TD accedeixin a la informació en formats accessibles i comprensibles?
- Quins espais o canals de comunicació són accessibles a les persones TD per expressar les seves exigències? Les organitzacions TR implicades poden donar informació sobre els drets o denunciar vulneracions d'aquests?

Comunicació social orientada als drets

La comunicació social orientada als drets és aquella que concep la comunicació, no com un instrument accessori o de difusió institucional, sinó com un component estratègic de l'exercici, l'exigibilitat i la rendició de comptes dels drets humans.

En el marc de l'EGBDH, la comunicació s'entén com un procés bidireccional, participatiu i transformador, que contribueix a donar visibilitat a desigualtats, enfortir capacitats de les diferents titularitats (TD, TR i TO) i generar canvis en normes, valors i estructures que perpetuen la discriminació.

A diferència de les estratègies comunicatives tradicionals, centrades a informar, sensibilitzar o "donar veu" a persones TD que es troben en situació de vulnerabilitat, la comunicació orientada a drets reconeix aquestes persones com subjectes actius/TD amb dret a expressar-se, a accedir a informació veraç i comprensible, a nomenar les vulneracions de drets que experimenten i els seus responsables, a articular exigències i, en definitiva, a protagonitzar la construcció del relat públic sobre les seves pròpies realitats. Vet aquí per què la comunicació social en clau EGBDH està íntimament associada amb una perspectiva local que condueix al fet que no s'esgoti amb la presa de consciència, sinó que es

prolongui en el boicot, pressió social, vigilància ciutadana i incidència política. Des d'aquesta perspectiva, la comunicació:

- Empodera les persones titulars de drets (TD), facilitant que puguin anomenar, denunciar i transformar les causes de la desigualtat.
- Enforteix la transparència i la rendició de comptes de les persones i institucions titulars de responsabilitats (TR) i (TO).
- Promou un canvi cultural mitjançant narratives inclusives i transformadores, que qüestionen estereotips, discriminacions i relacions de poder.
- Afavoreix la participació i la corresponsabilitat social, donat que assenyala la implicació per acció o omissió de TR i TO del Nord Global en la vulneració de drets del Sud Global.

"Aquí ens responsabilitzem i responem pel que allà es degrada, i allà s'anomena tot allò que aquí s'amaga"

En síntesi, la comunicació social orientada a drets, cerca transformar les relacions de poder en l'àmbit simbòlic i cultural, situant la veu, la dignitat i l'agència de les persones TD al centre del procés comunicatiu.

5. Presa de decisions racional:

Capacitat d'analitzar problemes basant-se en dades objectives, considerant opcions i riscos.

Exemple: *en un projecte sobre accés a la terra, s'identifica que les dones prioritzen les necessitats de la llar abans que els seus propis interessos econòmics.*

Preguntes orientadores:

- Com influeixen les normes de gènere en la presa de decisions?
- Quines pràctiques culturals dificulten la presa de decisions informada per part de dones o col·lectius marginats?
- Com es perceben els riscos i oportunitats en funció del gènere?

2.2 Formulació del projecte

Un cop identificats els DH o DHD que s'estan vulnerant, a qui afecten, les causes d'aquestes vulneracions, els diferents tipus de titularitats (TD, TO i TR) implicats, així com les bretxes de capacitats que els impedeixen complir amb les seves respectives responsabilitats i obligacions, el pas següent és definir les estratègies i accions del projecte. Aquestes s'han de basar en la informació recopilada des de les diferents perspectives de les persones i entitats que han pres part en el diagnòstic participatiu i d'acord, si s'escau, amb les recomanacions respecte a la temàtica treballada per part dels òrgans de drets humans en el país.

És important aclarir que treballar des d'un enfocament de drets humans no significa abandonar els objectius de desenvolupament. D'acord amb la Declaració de les Nacions Unides sobre el Dret al Desenvolupament, el desenvolupament és un procés integral (econòmic, social, cultural i polític) que busca millorar el benestar de totes les persones amb la seva participació activa i la justa distribució dels beneficis. Aquesta declaració estableix que només s'aconseguirà el desenvolupament si es garanteixen plenament els drets humans.

Per tant, el desenvolupament i els drets humans són conceptes interdependents. No han de prioritzar-se metes macroeconòmiques per sobre dels drets fonamentals. Cal que la cooperació internacional contribueixi a l'exercici dels drets, entenent que la pobresa en representa una forma de vulneració.

Per motius de coherència amb tot l'anterior, durant la formulació del projecte cal plantejar algunes preguntes clau com:

- Quines accions promourà el projecte per avançar en la realització dels drets humans i els drets humans de les dones (DHD)?
- Quines estratègies seran més efectives per superar vulneracions actuals i fomentar l'equitat de gènere?

2.2.1 Delimitació d'estratègies per l'impuls de canvis transformadors

A partir del diagnòstic, s'obre un procés de diàleg entre l'ONGD impulsora, la seva sòcia, altres organitzacions amb les quals col·labori i, fins i tot, altres titularitats implicades per decidir les estratègies més adequades. Cal definir els canvis necessaris en normes, polítiques públiques, recursos disponibles, informació, estereotips i pràctiques discriminatòries per tal de contribuir a la realització dels drets.

Els canvis han de tenir un potencial transformador, tant individual com col·lectiu. És a dir, promoure la consciència de drets, l'accés a recursos, la rendició de comptes de TO i TR, i canvis estructurals en les normes i creences culturals que sostenen les desigualtats.

Les estratègies habituals des de l'enfocament de drets inclouen:

- Enfortiment de capacitats de TD, TO i TR, segons les bretxes detectades. Això inclou conscienciació, organització col·lectiva i accions d'incidència.
- Integrar la dimensió de gènere en la comprensió i abordatge de les vulneracions.
- Fomentar el diàleg, les aliances i el treball en xarxa entre persones TD, administracions (TO) i actors socials (TR), com ONGD, organitzacions de dones o feministes, moviments socials, acadèmia, mitjans, etc.).

Quan les persones TD s'enfronten a bretxes relacionades amb la seva motivació o legitimitat és clau crear condicions per al seu empoderament. Tota acció d'enfortiment de capacitats de TD hauria de tenir un efecte empoderador.

2.2.2 Objectius i resultats

Els objectius i resultats s'ha de derivar del diagnòstic i centrar-se en els col·lectius més vulnerables. Han d'aspirar a canvis estructurals que enfrontin les causes profundes de la vulneració de drets, integrant sempre l'equitat de gènere.

- **L'objectiu general (OG)** ha de reflectir la contribució del projecte a un o diversos drets humans.

Exemple: contribuir a la realització efectiva del dret a l'educació secundària de les nenes en contextos rurals, reduint les desigualtats de gènere i transformant les causes estructurals que limiten el seu exercici.

- **L'objectiu específic (OE)** ha d'identificar les dimensions d'aquests drets que es tracta d'enfortir, incloent-hi l'empoderament de les persones TD, la millora del compliment d'obligacions per part dels TO i la implicació dels TR.

Exemple: enfortir les capacitats de nenes (TD), d'autoritats educatives locals (TO), d'assemblees comunitàries i del teixit associatiu local (TR) per garantir un entorn escolar segur, accessible i lliure de discriminació de gènere a la regió X.

- **Els resultats** han de respondre a bretxes específiques de les titularitats implicades i promoure el seu treball conjunt. També han d'assegurar el protagonisme de les persones TD, promovent la seva participació activa en tot el procés del projecte. Tot el projecte ha d'incloure resultats orientats a la igualtat de gènere.

Exemples:

Les nenes (TD) augmenten la seva consciència de drets i enforteixen les seves capacitats per participar i exigir condicions dignes per a la seva educació.

Les autoritats locals (TO) posen en marxa plans (d'implementació de polítiques públiques i legislació ja existent) per crear condicions per a l'accés equitatiu i lliure de discriminació de les nenes al sistema educatiu.

Organitzacions socials locals i assemblees comunitàries (TR) assumeixen un rol actiu en la promoció del dret a l'educació de les nenes i a la transformació de normes socials que perpetuen la seva exclusió.

Activitats

S'han de dissenyar com la millor via per arribar als resultats proposats. Cal orientar-les clarament cap a la promoció del dret prioritzat i considerar totes les titularitats involucrades.

Exemples:

R1 (TD)

Tallers amb nenes i nens de diferents poblacions per compartir experiències i prendre contacte amb el significat del dret a l'educació i els drets de la infància i com reclamar-los.

R2 (TO)

Capacitació d'autoritats locals i inspectors educatius sobre la inclusió des de la perspectiva de gènere als plans escolars i als seus sistemes d'avaluació.

R3 (TR)

Processos de sensibilització i debat amb famílies, assemblees comunitàries i organitzacions locals sobre la seva corresponsabilitat en la garantia del dret a l'educació de les nenes.

2.3 Execució

Una vegada s'hagin dut a terme les anàlisis prèvies i formulat el projecte conforme amb la realitat en la qual es treballarà, resulta clau identificar aquelles activitats que millor responguin els problemes en matèria de drets humans. El treball des de l'EGBDH requereix l'impuls d'accions concretes orientades a la promoció i l'exercici dels drets humans, i que permetin la incidència en els sistemes polítics o jurídics nacionals i internacionals relacionats amb la promoció i defensa dels drets humans. En aquest sentit, resulta important entendre que aquestes activitats han d'integrar-se entre les activitats pròpies del projecte, això és, acompanyar i sumar-se a altres activitats que puguin encaixar més pròpiament amb la promoció del desenvolupament. Per tant, no es tracta d'abandonar la línia de treball sectorial en la qual s'ha especialitzat la ONGD, sinó de reinterpretar-la, en alguns casos, de manera que el projecte contribueixi a la realització dels DH i DHD.

Algunes línies d'acció rellevants coherents amb aquest plantejament són:

- Enfortiment de capacitats de totes les titularitats implicades, especialment l'empoderament de les persones TD per tal que prenguin consciència, s'organitzin i exigeixin col·lectivament els seus drets.

Exemple: obertura d'espais d'intercanvi d'experiències i problemes entre dones rurals de diferents comunitats.

- Desenvolupament institucional de les entitats responsables de garantir i promoure els drets humans (TO).

Exemple: capacitació tècnica i normativa a funcionaris municipals sobre l'enfocament de gènere i drets humans a la planificació local.

- Sensibilització ciutadana perquè els drets es comprenguin en la seva dimensió quotidiana, més enllà de l'àmbit jurídic.

Exemple: campanya radiofònica sobre el dret a l'aigua potable, emprant testimonis reals que expliquin com la seva vulneració els afecta a la vida diària.

- Enfortiment de capacitats dels agents socials (TR) que donen suport tant a TD com a TO.

Exemple: formació a periodistes locals sobre llenguatge inclusiu i enfocament de drets per a la cobertura de notícies.

- Promoció d'una cultura de drets humans mitjançant la formació, investigació i sensibilització.

Exemple: elaboració participativa de diagnòstics locals sobre drets econòmics, socials i culturals des d'una perspectiva interseccional.

- Impuls de sistemes de monitoratge ciutadà sobre el grau de compliment dels DH.

Exemple: suport a l'establiment d'un observatori de DHD en una universitat local.

- Campanyes de mobilització social i incidència a favor dels DH i DHD.

Exemple: campanya coordinada entre plataformes juvenils per exigir accions municipals contra l'emergència climàtica.

- Reivindicació de reparació a les víctimes de violacions dels drets humans.

Exemple: acompanyament legal i psicosocial a adolescents raptades i violades per grups de mercenaris.

- Mesures afirmatives per enfrontar estructures que perpetuen la desigualtat i la discriminació.

Exemple: creació de beques educatives per a joves indígenes.

Un risc important és que l'execució se centri únicament a complir objectius i fites, descuidant aspectes essencials de l'EGBDH con el protagonisme de col·lectius vulnerables, la participació real i la rendició de comptes.

En l'EGBDH, és tan important que el procés sigui participatiu, inclusiu, no discriminatori, equitatiu, transparent i que es rendeixin comptes com la consecució dels mateixos resultats!!!!

Aspectes clau que cal tenir en compte durant l'execució:

- Garantir el **protagonisme** de les persones i col·lectius en situació més vulnerable.
- Integrar els **principis d'igualtat i no discriminació, participació, transparència i rendició de comptes** a la vida quotidiana del projecte.
- Operacionalitzar la **participació efectiva** de les diferents titularitats al llarg del projecte, garantint processos continuats de diàleg i retroalimentació.
- Facilitar la participació mitjançant **mecanismes adaptats a les barreres específiques** que enfronten els col·lectius vulnerabilitzats.
- Exercir la **rendició de comptes** des de les ONGD com a titulars de responsabilitats (TR), no només respecte a resultats, sinó també quant a l'aplicació dels principis dels drets humans.

2.4 Sistemes de seguiment i tipus d'indicadors

Des de la fase de disseny s'ha de preveure la inclusió al disseny del projecte d'espais d'intercanvi de percepcions i avaluació continua, adaptats a la diversitat de les persones TD. Durant l'execució, aquests espais han d'activar-se com a moments clau de reflexió compartida, sistematització d'aprenentatges i avaluació de l'avanç.

En aquests espais es valoraran el compliment de fites, els factors que faciliten o obstaculitzen, els efectes sobre les dimensions dels drets implicats, el desmantellament de causes de vulneració i l'impacte sobre les capacitats de totes les titularitats. A més, es poden convertir en espais per l'enfortiment de la participació, la transparència i la rendició de comptes durant tot el cicle del projecte.

El seguiment permet observar l'evolució del projecte, identificar obstacles i assoliments, i prendre decisions informades tenint-los en consideració. A més, promou la transparència i l'aprenentatge conjunt entre les titularitats (TD, TO i TR).

Encara que per l'EGBDH resulten clau els processos, també cal establir indicadors que permetin avaluar resultats.

Durant la formulació del projecte s'ha de definir clarament:

- Com es recolliran opinions de les titularitats implicades.
- Quina informació se sistematitzarà i amb quina freqüència.
- Quins indicadors quantitatius i qualitatius s'utilitzaran.
- Quin sistema d'enregistrament i accés a la informació es farà servir.
- Qui són els responsables del seguiment.
- En quin moment s'obriran espais o es durà a terme el seguiment.
- Quins recursos es destinaran al seguiment.
- Com es realitzarà la rendició de comptes durant l'execució del projecte.

El sistema ha de valorar si s'han assolit els objectius, enfortit capacitats, promogut drets i, en concret, els DHD, fomentant la participació en totes les fases del projecte.

Indicadors en projectes amb EGBDH

Els indicadors permeten mesurar i valorar accions, processos i assoliments. En l'EGBDH se n'empren diferents tipus.

- Indicadors de drets humans.
- Indicadors de desenvolupament amb enfocament EGBDH.

2.4.1 Indicadors de drets humans

Avaluen el compliment dels compromisos adquirits pels Estats davant el sistema internacional de drets humans. Les seves característiques són:

- Estan lligats a normes nacionals o internacionals relatives als drets.
- Mesuren el compromís i els resultats d'allò que fan els TO per complir amb les seves obligacions per al respecte, protecció i realització dels drets.
- Reflecteixen els principis d'igualtat, no discriminació, participació i transparència/rendició de comptes.
- Es presenten desagregats per reflectir la diversitat de les vulneracions de drets a persones i col·lectius diferents.
- Han de resultar útils en cada context específic.

Exemple: nombre de lleis aprovades que garanteixen l'accés igualitari a l'educació.

2.4.2 Indicadors de desenvolupament concordats amb l'EGBDH

Els indicadors de l'EGBDH hauran de mesurar els objectius i resultats assolits amb el projecte i seguir els processos de l'execució, donant visibilitat als canvis i avanços produïts en relació amb les dimensions dels drets humans. Però allò que els haurà de caracteritzar necessàriament és que posin en el punt de mira la influència del gènere a les vulneracions i l'exercici dels drets, la situació dels drets, la

coherència de totes les fases del projecte amb els principis dels drets humans i l'enfortiment de capacitats de totes les titularitats.

Indicadors de gènere

Permeten comprendre en quins aspectes ha d'insistir un projecte per eliminar les desigualtats i bretxes de gènere que impedeixen que les persones, dones i homes, contemplades en la seva diversitat puguin exercir els seus drets de manera igualitària. Reputen els canvis en les relacions de gènere en una societat durant el temps, valorant el paper assumit per les diferents titularitats per tal que això passi. Mesuren l'empoderament i els interessos estratègics de gènere com a vies de conscienciació i exigència dels seus drets per part de les dones.

Aquests indicadors permeten avaluar com evolucionen les relacions de gènere dins una societat al llarg dels anys. També ajuden a identificar el paper que acompleixen les diferents titularitats (persones TD, TO i TR) en la transformació d'aquestes relacions. Més específicament, mesuren avanços en empoderament, participació i accés a drets de les dones, així com els interessos estratègics de gènere expressats en la seva conscienciació i exigència de drets.

Hi ha diferents tipus d'indicadors de gènere que poden utilitzar-se per avaluar els avanços cap a la igualtat. Aquests inclouen:

- Indicadors que mesuren canvis centrats exclusivament en les dones, com per exemple la seva autonomia, consciència sobre els seus drets i participació en espais de decisió.
- Indicadors que mesuren canvis en l'equitat de gènere, especialment a les bretxes entre dones i homes quant a participació política, accés a recursos econòmics, educació, salut o control sobre el temps.
- Indicadors que valoren transformacions socials, culturals i normatives, com l'aprovació de lleis amb perspectiva de gènere, la implementació de polítiques públiques específiques o la modificació de valors socials discriminatoris.

Exemples:

Augment en la participació de dones en espais de decisió comunitària.

Reducció de bretxes salarials entre homes i dones en el sector agrícola.

Existència de polítiques públiques amb enfocament de gènere.

Recomanacions per a l'elaboració d'indicadors de gènere:

- Desagregar les dades per gènere sempre i, quan sigui possible, per edat, ètnia o nivell socioeconòmic, capacitat, etc. segons resulti pertinent en cada context concret.
- Acompanyar amb anàlisi qualitativa per entendre les dinàmiques de poder.
- Generar indicadors significatius per a l'anàlisi de gènere, com l'accés desigual i control de recursos, necessitats i interessos estratègics de gènere, responsabilitats de dones i homes en diferents àmbits de les seves vides, etc.
- Formular indicadors de forma participativa, involucrant especialment les dones i les nenes.

Alguns índexs d'interès relatiu a la igualtat o bretxes de desigualtat

A l'[Observatorio de Igualdad de Género de la CEPAL](#) podeu trobar un exemple inspirador per dissenyar indicadors de gènere i completar la informació contextual, amb informació molt rellevant a l'àmbit regional i per països.

[Social Institutions and Gender Index](#) mesura la discriminació contra la dona en les situacions socials de 180 països. Tenint en compte les lleis, les normes socials i les pràctiques, el SIGI captura els impulsors subjacents de la desigualtat de gènere amb l'objectiu de proporcionar les dades necessàries per a un canvi de política transformador.

[Gender Equality Index](#) de l'Institut Europeu per a la Igualtat de Gènere (UE). Es tracta de l'organisme autònom de la Unió Europea responsable de contribuir i enfortir la promoció de la igualtat de gènere, inclosa la incorporació de la perspectiva de gènere en totes les polítiques de la UE i les polítiques nacionals resultants, i la lluita contra la discriminació basada en gènere. També és responsable de sensibilitzar els ciutadans de la UE sobre la igualtat de gènere.

[Global gender gap report](#). La paritat de gènere no s'està recuperant, segons l'Informe Global de Bretxa de Gènere 2022. Caldran 132 anys més per tancar la bretxa global de gènere. A mesura que les crisis s'agreugen, el risc de que la paritat de gènere mundial reculi s'intensifica encara més.

[Social Watch Índice equidad de género](#): producte de la col·laboració d'organitzacions de la societat civil.

Gender inequality index (PNUD):

l'índex compost que valora la salut reproductiva, l'empoderament i la posició al mercat.

Gender, institutions and Development Database (GID-DB).

El GID-DB és una base de dades que proporciona dades clau sobre la discriminació per motius de gènere en diferents societats. Aquestes dades ajuden a analitzar l'empoderament econòmic de les dones i a comprendre les bretxes de gènere en altres àrees clau del desenvolupament. Cobrint 160 països, el GID-DB conté informació completa sobre pràctiques legals, culturals i tradicionals que discriminen les dones i nenes.

2.4.3 Indicadors relatius als principis dels drets humans

Aquests indicadors permeten avaluar fins a quin punt la gestió del projecte ha estat coherent amb els principis dels drets humans, específicament en termes de participació, igualtat i no discriminació, així com transparència i rendició de comptes.

Indicadors sobre participació:

Avaluen l'existència d'espais formals o informals on les diferents titularitats hagin pogut expressar les seves opinions, compartir experiències, formular demandes o presentar queixes. També consideren les mesures adoptades per garantir que no quedin insuficientment representades les veus de les dones o altres col·lectius en situació de vulnerabilitat. És important valorar la qualitat d'aquesta participació, analitzant aspectes com l'accés a la informació, la consulta, la influència en la presa de decisions i la capacitat d'articular demandes col·lectives. Els indicadors han d'estar desagregats segons variables rellevants com gènere, edat i origen, entre d'altres.

Exemple: número i diversitat d'espais (formals i informals) creats per a la participació de qualitat dels TD, cuidant

que es treballi per separat quan resulti pertinent per les seves experiències diferenciades o per les relacions de poder que requereixen espais de confiança amb grups de dones joves, nois adolescents, persones migrants sense papers, nenes i nens amb discapacitat.

Indicadors d'igualtat i no discriminació:

Ofereixen informació desagregada que permet identificar col·lectius que pateixen discriminació. Aquests indicadors ajuden a palesar desigualtats persistents en l'accés als drets i permeten ajustar les accions del projecte per promoure l'equitat.

Accés i gaudi de drets

- Percentatge d'accés a serveis bàsics (aigua, salut, educació, habitatge, ocupació) desagregat per sexe, edat, origen ètnic/cultural, discapacitat, estatus migratori i zona rural/urbana.
- Diferencial en les taxes d'abandó escolar entre nenes i nens migrants, minories ètniques, població amb discapacitat i la mitjana general.
- Percentatge de dones i persones LGTBIQ+ sense accés a ocupació formal o seguretat social.
- Percentatge de llars monoparentals encapçalades per dones en situació de pobresa o precarietat.

Exemple: en un districte urbà, el 78 % de les nenes migrants d'entre 12 i 16 anys no accedeix a activitats extraescolars esportives perquè no compta amb l'autorització familiar o els recursos econòmics, versus el 35 % de les nenes no migrants.

Què palesa: que la condició migratòria i la pertinença cultural generen desigualtats en l'accés a oportunitats educatives i de socialització, profunditzant bretxes de gènere entre nenes.

A. Barreres estructurals

- Distància mitjana o temps de desplaçament a serveis públics segons el grup social (dones rurals, adolescents, persones amb mobilitat reduïda o migrants).
- Percentatge de tràmits i serveis públics disponibles només en l'idioma oficial (sense traducció a llengües minoritzades).
- Percentatge de dones i diversitats sense documentació o registre administratiu necessari per accedir a drets.

Exemple: les dones migrants que treballen en ocupacions domèstiques declaren que triguen una mitjana de 60 minuts en arribar al centre de salut més proper (dos transbords), versus els 18 minuts de la resta de la població local del barri.

Què palesa?: que la llunyania + la precarietat laboral + manca de conciliació constitueixen una barrera estructural que, encara que no sigui "formal", impedeix a la pràctica el dret a la salut.

B. Autonomia econòmica i recursos

- Bretxa en l'accés a crèdits o microfinançaments per sexe, situació migratòria o origen ètnic.
- Percentatge de dones i persones LGTBIQ+ amb control efectiu sobre ingressos i decisions econòmiques.
- Percentatge de dones rurals o indígenes amb propietat o titularitat de la terra versus homes del mateix grup.

Exemple: només el 9 % de les dones joves migrants ha tingut accés a microcrèdits municipals per emprenedoria, tot i que representen el 37 % de les usuàries potencials; la majoria en queda exclosa per manca d'empadronament antic o aval bancari.

Què palesa?: que els mecanismes "neutrals" d'accés a finançament generen desigualtat indirecta i consoliden bretxes econòmiques interseccionals.

C. Participació i veu

- Percentatge de participació activa en espais comunitaris o polítics segons sexe, edat, estatus migratori o origen ètnic.
- Percentatge de dones joves o migrants que perceben que la seva opinió s'escolta i es té en compte.
- Representació de dones indígenes o migrants en òrgans col·legiats respecte al seu pes poblacional.

Exemple: en el consell escolar de l'institut del barri, només 1 de les 12 representants de famílies és una dona migrant, malgrat que les dones migrants representen més del 40 % de les mares usuàries del centre.

Què palesa?: que hi ha participació "formal" però no representativa les veus de les dones migrants no influeixen en les decisions que afecten directament les seves filles i fills.

D. Violència i discriminació

- Nombre de denúncies per discriminació o violència (desagregades per sexe, identitat de gènere, ètnia, edat, discapacitat i estatus migratori).
- Percentatge de dones i persones LGTBIQ+ que declaren d'haver sofert violència o assetjament institucional.
- Percentatge de víctimes que accedeixen efectivament a protecció o reparació.
- Nivell de confiança en les institucions de justícia segons grup social.

Exemple: el 32 % de les dones joves LGTBIQ+ del barri declara d'haver sofert assetjament verbal en l'espai públic durant l'últim any, però només el 3 %

va presentar denúncia a causa de la desconfiança en les institucions i la por a represàlies.

Què palesa?: l'existència de violència sense accés efectiu a justícia doble vulnerabilitat (ser víctimes + no estar protegides).

E. Normes i percepció social

- Percentatge de persones que justifiquen els rols tradicionals segons sexe, ètnia, edat i religió.
- Percentatge de població que considera "inadequada" la participació pública de dones joves, migrants o diversitats.
- Percentatge de missatges o continguts estereotipats en mitjans comunitaris o escolars.

Exemple: en una enquesta local, el 41 % d'homes adults considera "impropi" que les noies migrants practiquin determinats esports (p. ex.: futbol o natació), versus el 14 % quan es tracta de noies no migrants.

Què palesa?: la persistència de normes culturals de control sobre els cossos de les noies migrants restricció d'autonomia i ciutadania plena.

Indicadors de transparència i rendició de comptes:

Descriuen els processos impulsats pel projecte per assegurar la rendició de comptes davant les diferents titularitats implicades. Inclouen, per exemple, mecanismes de retroalimentació, espais de diàleg públic i accés a informació sobre decisions i ús de recursos.

Exemple: existència i ús de mecanismes accessibles de retroalimentació i queixes (reunions, sessions de sistematització d'experiència, bústies de queixes, enquestes per a la millora de projectes, etc.).

2.4.4 Indicadors relatius a les capacitats de les titularitats

Aquests indicadors permeten valorar les capacitats que posseeixen les diferents titularitats (TD, TO i TR) en el moment de l'anàlisi, així com l'impacte que ha tingut el projecte en el seu enfortiment. S'agrupen en diversos components que reflecteixen les diferents dimensions de la capacitat:

- **Coneixement i assumpció dels seus drets** i responsabilitats.

Exemple: una dona pren consciència del fet que té dret a la propietat de la terra i col·labora amb organitzacions socials que incideixen en la titulació de terrenys a nom de dones.

- **Compromís percebut** amb la realització dels drets humans i els drets humans de les dones.

Exemple: un tècnic municipal impulsa la inclusió d'una perspectiva de gènere en el pla de desenvolupament local.

- **Sensació de credibilitat i legitimitat** per exercir el seu rol en la garantia de drets.

Exemple: una líder comunitària és reconeguda per altres dones com a interlocutora vàlida davant de les autoritats locals.

- **Accés a la informació** necessària per complir amb les seves funcions.

Exemple: es crea una base de dades perquè persones tècniques de l'administració tinguin dades sobre vulneracions de drets.

- **Disponibilitat de recursos** adequats per exercir les seves responsabilitats.

Exemple: una organització de dones rep finançament d'una ONGD internacional per dur a terme accions d'incidència.

- **Capacitat de prendre decisions**

basades en els seus propis interessos (especialment rellevant en el cas de les dones, les decisions de les quals poden estar condicionades per interessos familiars).

Exemple: una adolescent decideix continuar amb els seus estudis, tot i les expectatives familiars de casar-la aviat.

- **Habilitats i coneixements** per prendre decisions informades i basades en dades verificables (especialment en el cas dels TO).

Exemple: una persona responsable de polítiques públiques utilitza estadístiques desagregades sobre la base de gènere, edat, etc. per dissenyar un nou servei d'atenció a víctimes de violència.

2.4.5 Indicadors de vigilància als TO

Per facilitar la vigilància de l'aplicació dels drets humans per part dels TO, l'Oficina de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Drets Humans (ACNUDH) ha establert una classificació d'indicadors:

Indicadors estructurals: reflecteixen el compromís formal de l'Estat amb els drets humans. Avaluen si l'Estat ha adoptat les mesures legals i institucionals bàsiques per complir amb les seves obligacions. Això inclou, per exemple, la ratificació de tractats internacionals i la creació de mecanismes institucionals que garanteixin la realització dels drets. Són indicadors comuns a molts drets perquè mesuren el marc general de compromís.

Exemples:

Nombre de tractats internacionals de drets humans ratificats per l'Estat.

Existència d'un ministeri, mecanisme, agència nacional reconeguda i un mandat legal que intercedeixi per la igualtat i els DHD.

Indicadors de procés: avaluen l'esforç real de l'Estat per fer efectius els drets humans. Mesuren la qualitat, l'abast i la cobertura de polítiques públiques, programes, plans o intervencions concretes. Perquè siguin útils, s'han de presentar desagregats per variables

com gènere, edat, ubicació, etc., fet que permet identificar desigualtats entre diferents col·lectius.

Exemples:

Percentatge del pressupost nacional destinat a programes de prevenció de violència de gènere.

Cobertura d'atenció mèdica gratuïta relativa als drets sexuals i reproductius en zones rurals.

Indicadors de resultat: ajuden a avaluar els efectes concrets de les accions de l'Estat sobre població. Indiquen fins a quin punt les polítiques públiques han tingut un impacte en el gaudi efectiu dels drets humans. Encara que aquests indicadors triguen més a reflectir canvis i són menys sensibles a curt termini, són clau per a la incidència política de la societat civil, les persones TD i les responsables de rendir comptes (TR). També han d'estar desagregats per valorar el seu impacte en diferents grups socials.

Exemple:

Taxa de finalització de l'educació secundària entre adolescents dones en contextos rurals.

Reducció del nombre de morts maternes per cada 100 000 naixements.

2.5 Avaluació

Així mateix, els criteris i elements de l'EGBDH han de vertebrar les avaluacions, per tal que aquestes siguin capaces de generar aprenentatges institucionals i col·lectius sobre els processos, així com de la consecució de resultats dels projectes i programes.

Aquest enfocament exigeix metodologies participatives, inclusives i que fomentin la reflexió crítica i l'aprenentatge compartit, així com la comunicació permanent sobre el desenvolupament i els efectes de la intervenció.

És fonamental examinar la manera en què el gènere i altres variables associades a les estructures de poder generen discriminacions interseccionals. L'avaluació haurà d'analitzar si la intervenció ha abordat aquestes desigualtats a través de processos participatius, inclusivament i transparents, i mitjançant l'articulació i col·laboració efectiva entre les diferents titularitats.

Això no implica descartar les metodologies tradicionals d'avaluació en cooperació, sinó enriquir-les amb elements propis de l'EGBDH. Per això, és indispensable que els equips avaluadors coneguin el funcionament del sistema internacional dels drets humans, els estàndards vinculats als drets treballats en la intervenció i els marcs d'anàlisi de gènere necessaris per identificar desigualtats específiques.

2.5.1 Noves àrees d'investigació en les avaluacions des de l'EGBDH

Les avaluacions es regeixen pels Termes de Referència (TDR) que detallen l'encàrrec, això vol dir, aquelles qüestions sobre les quals es vol investigar i com es vol portar a terme. Per tant, es pot considerar que les avaluacions valoren allò que se'ls demana valorar i miren allò que se'ls indica mirar. Així doncs, l'EGBDH dirigeix la mirada cap a:

La situació dels drets humans

L'avaluació analitzarà fins a quin punt el projecte ha contribuït a la realització dels drets humans i de les dones (DHD), prenent com a referència els indicadors de línia de base i les dimensions que caracteritzen els DH: disponibilitat, accessibilitat, acceptabilitat, qualitat, sostenibilitat i participació.

Processos coherents amb els principis dels drets humans

S'avaluarà si els processos del projecte han estat consistents amb els principis dels drets humans. Això inclou l'anàlisi dels procediments, la presa de decisions, la qualitat de les relacions entre titularitats, la distribució de recursos, les capacitats organitzatives i la transparència en la gestió. Serà essencial considerar dades desagregades per gènere i altres variables, valorant com el gènere interactua amb altres formes de desigualtat.

- **Participació:** s'avaluarà com han participat les diferents titularitats en les fases i activitats del projecte i si aquest ha afavorit l'exercici d'una ciutadania activa i crítica.
- **Igualtat i no discriminació:** s'investigarà com s'ha considerat els col·lectius en situació de vulnerabilitat i si el projecte ha contribuït a eliminar desigualtats estructurals, especialment les basades en el gènere.
- **Transparència i rendició de comptes:** es valoraran els mecanismes establerts per compartir informació amb les titularitats i facilitar la seva implicació efectiva, garantint d'aquesta manera l'apropiació i sostenibilitat de les accions.

Enfortiment de capacitats de les titularitats

L'avaluació examinarà si el projecte ha promogut l'enfortiment de capacitats de les diferents titularitats:

TD: S'analitzarà si hi ha hagut procés d'empoderament i enfortiment de capacitats per exigir els seus drets, especialment entre els col·lectius en situació més vulnerable.

TO: S'avaluarà si han desenvolupat més compromís, consciència i recursos per respectar, protegir i garantir els DH i DHD, i si han assumit les seves responsabilitats en coherència amb els compromisos internacionals de l'Estat.

TR: s'analitzarà si han adquirit més comprensió del seu paper i de l'impacte de les seves accions sobre els DH i els DHD, així com dels recursos i eines necessàries per contribuir de forma efectiva a la seva realització.

2.6 Transversals EGBDH³

En l'EGBDH, els principis dels drets humans —participació, igualtat i no discriminació, transparència i rendició de comptes, sostenibilitat i universalitat— són elements transversals que orienten totes les fases del cicle del projecte. No s'entenen com principis aïllats que s'apliquen en moments puntuals, sinó com criteris permanents que han de guiar la identificació, el disseny, l'execució, el seguiment i l'avaluació. Aquests principis exigeixen generar processos participatius on les diferents titularitats puguin expressar les seves necessitats, propostes i responsabilitats, garantir que els col·lectius històricament discriminats —en especial grups en situació de vulnerabilitat per motius de gènere— puguin exercir plenament els seus drets i promoure la transparència i la rendició de comptes, per garantir que els recursos i les decisions s'orienten a la realització dels drets.

A més, la col·laboració entre diferents entitats socials —ONGD, acadèmia, mitjans de comunicació, moviments socials, xarxes feministes, entre d'altres— és fonamental per donar resposta a la interdependència dels drets humans. Les vulneracions no es produeixen de manera aïllada, sinó que afecten simultàniament molts drets i col·lectius. Igualment, la cooperació entre les diferents titularitats (TD, TR i TO) és clau, a condició que el context ho permeti. No es tracta de col·laborar amb titulars d'obligacions o responsabilitats que vulnereu drets de forma premeditada o sistemàtica, sinó de construir aliances que permetin ampliar la base social de defensa dels drets, millorar el compliment de les obligacions estatals i generar canvis culturals, socials i legals.

La recerca de transformacions socials estructurals constitueix també un aspecte central de l'EGBDH. No n'hi ha prou amb pal·liar les vulneracions més visibles o abordar únicament les causes immediates; és necessari transformar les dinàmiques culturals, socials, econòmiques i polítiques que reproduïxen la desigualtat i la discriminació.

3 A les convocatòries municipals de cooperació internacional i EpCG.

La transformació social requereix promoure canvis tant en les normes, pràctiques i estructures institucionals (quadrants dret inferior i superior del marc *Gender at Work*) com en les capacitats, percepcions i consciències individuals i col·lectives (quadrants esquerre inferior i superior). Només a través dels processos que generen conscienciació sobre els drets, organització col·lectiva i incidència social i política serà possible construir societats on totes les persones puguin exercir els seus drets de forma plena.

A la convocatòria municipal de Tarragona per a projectes de cooperació internacional i EpCG, existeixen apartats específics relatius a aquests aspectes. El tema de la participació ja s'ha tractat a l'epígraf centrat en el diagnòstic participatiu. A continuació, tractarem aquells que se centren en la promoció de la igualtat, el potencial transformador i la sostenibilitat.

2.6.1 Promoció de la igualtat de gènere

La classificació de les actuacions de promoció de la igualtat de gènere a cegues, sensibles o retributives és una eina analítica que permet avaluar el grau en què una política, programa, mesura, o acció té en compte les desigualtats de gènere i com contribueix (o no) a reduir-les.

Ajuda a dissenyar i avaluar intervencions més eficaces i justes des del punt de vista de gènere.

Es consideren tres categories per a la classificació dels projectes en funció del seu compromís i eficàcia amb la promoció de la igualtat:

A. Actuacions cegues al gènere:

Són aquelles que ignoren les diferències de gènere i no consideren les desigualtats existents en el context proporcionat.

Exemple: un programa de capacitació laboral dirigit a tota la població sense considerar que les dones poden tenir menys temps disponible a causa del treball domèstic no remunerat o que participen menys en determinats sectors.

Efecte: encara que siguin "neutrals" en la pràctica, reproduïxen o, fins i tot, reforcen les desigualtats existents, ja que es basen en una falsa idea d'igualtat formal.

Aquest tipus de mesures acostumen a ser contraproduents si no s'adapten a les realitats diferenciades per gènere.

B. Actuacions sensibles al gènere

Reconeixen que existeixen desigualtats entre dones i homes i que cal tenir-les en compte per dissenyar accions més efectives.

Exemple: promoció d'accés a nenes indígenes a l'escola mitjançant beques, transport segur i horaris flexibles per tal que puguin continuar fent-se càrrec de les seves responsabilitats domèstiques.

Efecte: donen visibilitat a les desigualtats i procuren no augmentar-les, però no necessàriament canvien estructures ni relacions de poder en deixar sense qüestionar les normes socials que normalitzen el treball a la llar de les nenes.

Aquestes actuacions són conscients de les bretxes de gènere i tracten d'adaptar-s'hi, però no canvien les "regles del joc social", estereotips, expectatives i mandats socials que impliquen oportunitats i limitacions diferenciades sobre la base del gènere.

C. Actuacions redistributives o transformadores

No només reconeixen les desigualtats, sinó que volen eliminar-les. Tenen com a objectiu la redistribució de recursos, oportunitats i poder per aconseguir una vertadera igualtat substantiva.

Exemple: quotes de participació política per a dones, programes que promouen la corresponsabilitat en les cures (per exemple, llicències de paternitat obligatòries) o accions afirmatives per a dones en sectors masculinitzats.

Efecte: transformen estructures i normes socials, promouen l'empoderament de les dones i corregeixen desigualtats històriques.

Són les més potents en termes de canvi social, però també acostumen a trobar més resistències. La qual cosa gairebé sempre requereix el treball de forma coordinada entre diferents agents socials i diferents titularitats al llarg del temps.

2.6.2 Potencial de transformació social

Per tal que l'impacte transformador d'un projecte sigui autèntic i confronti les desigualtats de gènere i les vulneracions no n'hi ha prou amb garantir l'accés a recursos o acomplir activitats formatives. És necessari combinar aquestes accions amb intervencions dirigides a aconseguir canvis estructurals, tant en l'àmbit cultural com en l'institucional, fet que inclou les polítiques públiques, lleis i formes de govern.

Una eina útil per aquest propòsit és *Gender at Work Framework*, desenvolupada per Aruna Rao i el seu equip. Aquest enfocament integral va més enllà de la igualtat formal i cerca transformar les relacions de poder que aguanten les desigualtats de gènere. És un marc que combina l'anàlisi crítica amb estratègies pràctiques de canvi, amb un fort enfocament a l'empoderament, la transformació de normes socials i la modificació d'estructures institucionals.

Què proposa aquest enfocament?

El *Gender at Work Framework* es basa en la Teoria de Canvi i proposa enfrontar les desigualtats (de gènere) de forma estructural, tant en organitzacions com en societats.

Els seus tres eixos principals són:

- **Transformació de les relacions de poder:** La desigualtat de gènere no és només un problema de rols tradicionals o discriminacions puntuals. Està profundament arrelada a les estructures patriarcals, econòmiques, socials i polítiques. Aquest marc proposa canviar

aquestes relacions de poder, no només individualment, sinó també a les normes socials, institucions i polítiques que perpetuen la desigualtat.

- **Agència i empoderament:** L'empoderament no es limita a l'accés a recursos. També implica que les persones, especialment les dones i grups marginats, puguin prendre decisions i actuar a partir d'elles enfortint la seva autonomia. Això requereix espais de reflexió crítica sobre la seva realitat i les normes socials que limiten la seva participació social.
- **Transformació estructural:** El marc emfatitza la necessitat de modificar estructures i institucions, com lleis, polítiques públiques, el sistema educatiu o el mercat laboral. Aquests canvis han de mirar de garantir la igualtat de gènere i la justícia social a llarg termini.

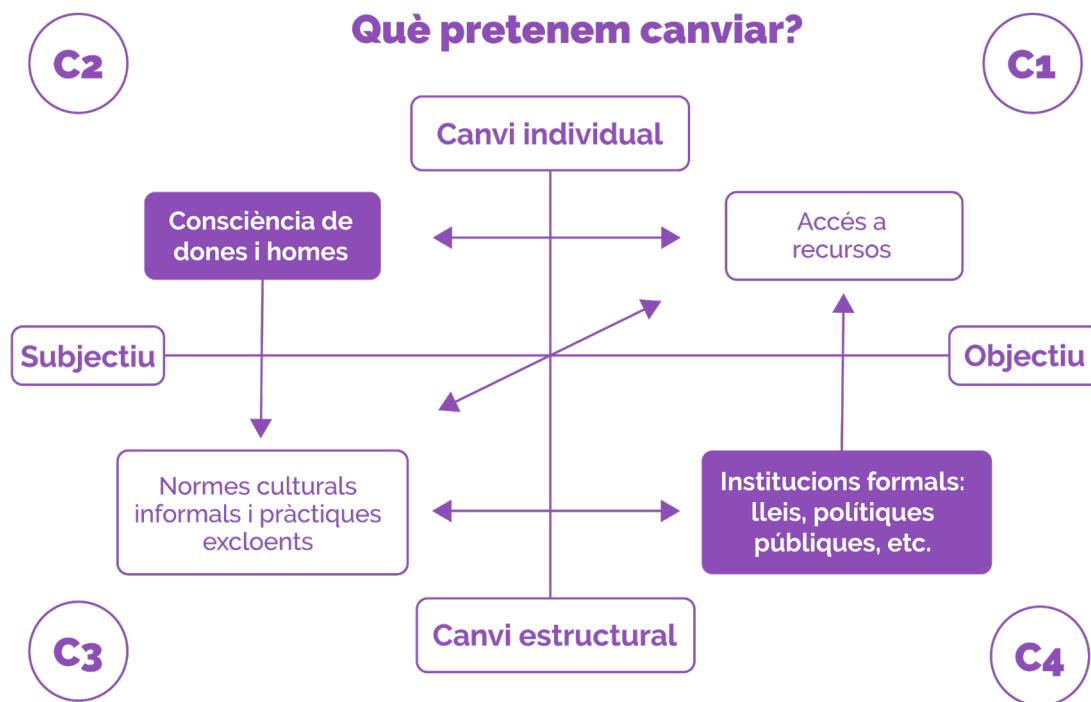
Quatre pilars clau per a la transformació

El *Gender at Work Framework* també identifica quatre conceptes fonamentals per aconseguir canvis reals:

- **Veu:** assegurar que s'escolti a dones i grups marginats en tots els espais de presa de decisions, des dels àmbits més propers (família, barri, ciutat, etc.) fins a les polítiques públiques.
- **Agència:** enfortir la capacitat d'actuació i decisió sobre la pròpia vida, incloent-hi la possibilitat de tenir incidència sobre processos i estructures socials que afecten els seus drets.
- **Resiliència:** donar suport a la capacitat de persones i comunitats d'adaptar-se i transformar les situacions adverses derivades de la desigualtat estructural.
- **Presa de decisions:** promoure l'accés de les dones a la presa de decisions, tant en el fet personal com en espais col·lectius i institucionals.

Com s'aplica aquest marc en la pràctica?

El *Gender at Work Framework* s'utilitza en projectes de cooperació, polítiques públiques o treball amb organitzacions socials. El seu enfocament es basa en la interrelació estratègica entre diferents components o "quadrants".

Això significa que les intervencions no han de ser aïllades. La transformació social esdevé quan es produeix un cicle de reforç mutu, els canvis estructurals donen suport als individuals i viceversa. Així, el projecte no només millora l'accés a recursos, sinó que també desafia les normes culturals i estructurals de poder, creant un entorn més just per l'exercici dels drets humans.

Exemples d'intervencions potencialment transformadores

A continuació, es llisten alguns exemples d'accions que poden formar part d'un enfocament transformador. Malgrat tot, el més important és com s'articulen i complementen entre si per a generar canvis profunds i sostenibles:

- **Reformes legals:** Impulsar canvis en lleis que afecten els drets de les dones, com aquelles sobre violència de gènere, herència o condicions laborals. Això es fa mitjançant estratègies d'incidència política.
- **Iniciatives econòmiques:** Fer costat a persones en situació de vulnerabilitat a

través de beques, crèdits, integració en cooperatives o formació empresarial, enfortint la seva autonomia econòmica i la seva capacitat de decisió.

- **Campanyes de conscienciació:** Promoure espais de reflexió sobre normes culturals i rols de gènere, en clau de drets, per qüestionar pràctiques patriarcals, les quals poden estar contradient la legislació nacional vigent.
- **Organització i mobilització social:** Enfortir l'acció col·lectiva per exigir que els qui tenen obligacions (TO) compleixin amb elles, o per denunciar i detenir vulneracions de drets per part dels TR.

2.6.3 Sostenibilitat

La sostenibilitat és un principi clau per garantir que els projectes de cooperació internacional i l'EpCG no sols generin impactes positius immediats, sinó efectes que perdurin en el temps, respectant els drets humans, reduint desigualtats i promovent relacions més justes amb l'entorn.

Des d'una perspectiva de DH i DHD, la sostenibilitat ha de considerar-se en tres dimensions interdependents: social, econòmica i ambiental, totes elles travessades pels principis d'igualtat, participació i no discriminació.

Sostenibilitat social i drets humans

Implica que les accions del projecte promoguin la cohesió social, la participació activa de les persones TD, el reconeixement de la diversitat, l'equitat de gènere i la protecció dels drets fonamentals.

Preguntes orientadores:

- El projecte garanteix la participació de les persones TD, especialment d'aquelles en situació més vulnerable d'acord amb variables de desigualtat pertinents en el context (gènere, ètnia, renda, situació administrativa, capacitat, etc.)?
- S'han identificat i abordat les barreres que impedeixen la inclusió i l'equitat?
- S'ha col·laborat amb organitzacions feministes o moviments socials locals defensors de drets i han estat inclosos al llarg del cicle de gestió?

Recomanacions:

- Incloure les persones TD en el disseny, implementació i avaluació, d'acord amb variables de diferència, sense homogeneïtzar-les.
- Fomentar processos d'empoderament, particularment amb persones i col·lectius en situació més vulnerable.
- Promoure la interculturalitat (crítica) i el respecte per la diversitat.

Sostenibilitat econòmica i drets humans

Implica que els projectes afavoreixin processos que generin autonomia econòmica, accés equitatiu a recursos i ocupació digna, així com enfortiment de capacitats productives sostenibles amb base en drets.

Preguntes orientadores:

- Les solucions promogudes poden mantenir-se en el temps sense dependre exclusivament de finançament extern?
- S'afavoreix l'autonomia econòmica de les persones i col·lectius en situació més vulnerable i s'ha contemplat dones i nenes de manera específica?
- Existeix accés equitatiu a recursos econòmics i oportunitats productives per revertir desigualtats (gènere, etc.)?

Recomanacions.

- Afavorir l'accés equitatiu a recursos productius, financers i formatius que permetin la generació d'ingressos dignes.
- Fomentar models econòmics solidaris, circulars o comunitaris que respectin els drets laborals i l'entorn natural.
- Incloure processos d'enfortiment de capacitats locals en gestió econòmica d'aquells col·lectius en situació més vulnerable.

Sostenibilitat ambiental i drets humans

Implica que les intervencions minimitzin impactes negatius sobre l'entorn i promoguin una relació respectuosa amb la naturalesa, reconeixent els drets col·lectius, especialment de pobles indígenes i comunitats rurals, en un ambient sa i sostenible.

Preguntes orientadores:

- El projecte avalua i minimitza el seu impacte ambiental?
- El projecte promou un ús eficient dels seus recursos?
- El projecte contribueix a la resiliència al canvi climàtic?
- Es consideren els sabers i prioritats de les comunitats locals en la gestió ambiental?
- Es promou l'educació ambiental associada amb drets (conscienciant impactes, diferenciats d'acord amb col·lectius en situació més vulnerable, gènere, etc.)
- Es vinculen les accions ambientals amb la garantia de drets humans (salut, aigua, alimentació, etc.)?

Recomanacions:

- Dissenyar projectes que respectin els límits ecològics.
- Incloure les veus de col·lectius diferents en la gestió de recursos.
- Relacionar activisme climàtic amb la conscienciació de drets.

3. A tall de conclusió

L'EGBDH representa un canvi profund respecte a enfocaments assistencialistes o centrats exclusivament en la cobertura de necessitats. Mentre aquests últims es limiten a proporcionar recursos o serveis, l'EGBDH vol transformar les causes profundes que generen desigualtats, discriminacions i vulneracions de drets.

Aquest enfocament situa les persones TD com a protagonistes dels seus propis processos de desenvolupament, reconeixent-les com a agents actius que coneixen els seus drets i poden reclamar-los. Al mateix temps, interpel·la les institucions públiques (TO) i els actors socials i privats (TR), donant visibilitat a les seves responsabilitats i promovent canvis en les seves capacitats, pràctiques i polítiques. La igualtat de gènere travessa totes les fases del cicle del projecte, garantint que les desigualtats estructurals entre dones i homes, així com altres formes de discriminació interseccional, s'identifiquin i s'abordin.

Els processos participatius són un element clau de l'EGBDH. Aquests no s'entenen com una mera consulta, sinó com espais de reflexió col·lectiva, conscienciació en drets, construcció de propostes i presa de decisions conjunta entre les diferents titularitats. Aquests processos permeten visibilitzar diferents perspectives, empoderar aquelles que tradicionalment han estat excloses dels espais de decisió (especialment dones i col·lectius en situació de vulnerabilitat) i construir solucions més sostenibles i justes.

L'EGBDH aporta elements clau com la identificació i enfortiment de capacitats diferenciades de les titularitats implicades, l'anàlisi de causes immediates, subjacents i estructurals dels problemes i l'orientació dels projectes cap a canvis sostenibles i transformadors. Tot això busca no sols atendre problemàtiques concretes, sinó contribuir a societats més justes, igualitàries i respectuoses dels drets humans.

Annex 1: PROJECTE COOPERACIÓ

En un districte rural subsaharià, s'ha identificat que les nenes les mares de les quals participen en les cooperatives productives no assisteixen regularment a l'escola. Aquesta situació posa de manifest possibles vulneracions de drets, tant en termes del dret a l'educació de les nenes com del dret al treball digne de les mares.

Identificació de la situació de DH i DHD

El procés d'identificació contextual suposa la primera presa de contacte amb el procés d'identificació d'un projecte i és previ al diagnòstic participatiu. En aquest cas, s'orientarà, no només a sustentar amb dades la vulneració del dret a l'educació de les nenes en el context concret, sinó també a visibilitzar les dinàmiques de gènere, el treball de cures no remunerat i la possible manca de polítiques de suport a la infància i educació inclusiva. Aquestes informacions seran clau, en primera instància, per nodrir el procés de diagnòstic participatiu i, en segon terme, per dissenyar estratègies d'intervenció que considerin els drets de les nenes, la corresponsabilitat de cures i la creació d'alternatives per garantir la seva assistència a l'escola.

Informació contextual rellevant

1. Marc legal i institucional:

- Tractats i convencions internacionals ratificats pel país en matèria de drets de la infància (Convenció sobre els drets de l'infant, CDI), drets de les dones (CEDAW) i drets a l'educació.
- Polítiques locals sobre treball infantil, accés a l'educació i protecció de la infància en àrees rurals.
- Estratègies nacionals i locals per a la igualtat de gènere i l'educació inclusiva.
- Normatives sobre responsabilitat parental i sistemes de cures infantils.

2. Situació socioeconòmica i demogràfica⁴:

- Dades desagregades sobre taxes d'assistència escolar per gènere, edat i àrea rural.
- Estadístiques sobre càrrega de treball de cures no remunerat assumida per a nenes i adolescents.
- Dades sobre ingressos de les mares treballadores i accés a serveis de cures infantils.
- Informació sobre programes locals de suport a l'educació i les cures infantils.
- Informació estadística, si hi fos, sobre rols de gènere i distribució dels treballs de cures: percepcions dels pares i les mares (TO) sobre les responsabilitats de les nenes respecte a les cures; expectatives socials que assignen a les nenes les cures de menors mentre les mares treballen, etc.

3. Identificació de titularitats implicades (TD, TO i TR) i les seves responsabilitats en el context de les cures infantils:

TD:

- Nenes privades del dret a l'educació, mares treballadores en cooperatives que depenen del treball de cures de les seves filles.

TO:

- Pares i mares: són conscients de la seva obligació de garantir l'accés a l'educació de les seves filles?
- Autoritats educatives locals: estan implementant polítiques per garantir l'assistència de les nenes a l'escola?
- Ministeri d'Educació: existeixen programes de suport escolar per a nenes en situació de vulnerabilitat?
- Ministeri de la Família i la Infància: estan proporcionant serveis de cures infantils accessibles?

⁴ Encara que molts governs han realitzat esforços significatius per compilar informacions desagregades, en moltes ocasions aquestes són difícils d'obtenir. És preferible contactar amb l'acadèmia del país, altres ONGD internacionals o organitzacions feministes per obtenir informacions rellevants.

TR:

- Cooperatives productives: tenen en compte la càrrega de cures que assumeixen les mares treballadores?
- Consell d'Ancians (TR): com perceben el paper de les nenes a la comunitat?
- Professorat: (TR si l'escola és privada) identifiquen signes d'absentisme escolar per rols de cures? Estan sensibilitzats sobre la problemàtica?
- Organitzacions feministes nacionals o locals de defensa dels drets de dones i nenes. Quines són les seves exigències respecte a aquesta problemàtica?
- Organitzacions locals de defensa dels drets de la infància i gènere: estan visibilitzant aquestes vulneracions?

4. Procés de recerca d'informació contextual:

- Consultar bases de dades del sistema internacional de drets humans (OACNUDH, UNICEF, CEDAW).
- Consultar informes sobre drets de la infància al país (UNICEF, CEDAW, CRC).
- Accedir a informes d'agències governamentals locals sobre educació i gènere.
- Revisió d'informes d'ONGD i associacions de drets humans actives a la regió.
- Revisar polítiques locals sobre educació i treball infantil.
- Accedir a estudis previs sobre la càrrega de treball de cures en nenes en contextos rurals.
- Enquestes sobre càrrega de treball de cures desagregades per gènere i edat en el context concret.
- Sol·licitar dades sobre taxes d'assistència escolar femenina a la regió.
- Revisió de dades sobre accés a serveis de cures infantils.

Diagnòstic participatiu

Un diagnòstic participatiu des de l'EGBDH pretén identificar de manera col·lectiva i crítica les vulneracions de drets que es donen en un context concret, visibilitzant les desigualtats existents i les causes que les generen. El seu objectiu no és només recollir informació, sinó també fomentar la consciència de drets en les persones TD, enfortir la seva agència i promoure la implicació activa dels TO i els TR. Per a això, cal dissenyar un procés inclusiu que propiciï el diàleg entre diferents titularitats, reveli relacions de poder i permeti analitzar tant dimensions materials com simbòliques de la discriminació.

Preparació del procés participatiu

- Identificació de persones i col·lectius clau (TD, TO i TR), garantint la inclusió de nenes, mares, representants comunitaris, autoritats educatives i responsables de la cooperativa.
- Formació prèvia de persones facilitadores en l'enfocament de gènere, drets humans i interseccionalitat.
- Adopció de mesures metodològiques per garantir la participació segura i significativa de nenes i dones, així com de col·lectius en situació de vulnerabilitat (espais no mixtos, horaris adequats, dinàmiques adaptades a diferents edats i nivells d'alfabetització, cura infantil durant els tallers, etc.).

Eines habituals de diagnòstics participatius:

- Tècniques visuals: arbre de problemes; diagrames (diagrama flux/causal); Venn/diagrama institucional; diagrames de sistemes; gràfics circulars; histogrames, etc.
- Històries orals: reconstruccions col·lectives d'històries, relats, i experiències de vida; visualització o realització de curts; audiovisuals d'algun aspecte de la pròpia vida; elaboració de casos, suposats pràctics, anàlisis de cançons o diaris de vida utilitzant diagrames i informació numèrica o escrita senzilla, etc.

- Etnoclassificacions: DAFOS, ús de proverbis, refranys, estereotips i expectatives socioculturals, anàlisi de retalls de premsa o notícies, maneig de dades estadístiques, etc.
- Tècniques de mapatge: mapatge de mobilitat; mapatge social; transectes (passejades) mapatge de relacions, passejades comentades d'acord amb la pròpia vida quotidiana, sortides fotogràfiques, realització de passejades fotogràfiques i vídeos, producció de fotonovelles amb els mòbils, etc.
- Anàlisis de tendències de temps: mapatge històric i futur (visió); gràfics de tendències de temps; mapes o rellotges d'usos del temps; calendaris: calendaris estacionals; calendari històric de temporada, etc.
- Tècniques de classificació: classificació per votació, rànquing i puntuació de preferències; classificació per parelles; classificació matricial directa; classificació per votació; classificació de la riquesa, etc.
- Matriu relacional: de presa de responsabilitats, de recursos, de capacitats, etc.

El diagnòstic participatiu des de l'EGBDH s'estructura sobre la base de quatre anàlisis (gènere, causal, papers o responsabilitats i capacitats o bretxes capacitat), que veurem en més detall en els següents epígrafs.

1. Anàlisi de gènere

El seu objectiu és identificar com influeixen les normes i rols de gènere en la situació de les nenes cuidadores, visibilitzar les desigualtats en la distribució del treball de cures i analitzar com aquestes desigualtats afecten el dret a l'educació. A més, s'obren espais perquè les nenes cuidadores, mares treballadores i altres col·lectius identifiquin interessos estratègics de gènere i articulin demandes col·lectives per transformar les normes de gènere existents.

1.1 Preparació anàlisi de gènere

Per assegurar que les relacions de poder desiguals basades en el gènere no interfereixin en la participació de dones i nenes en l'anàlisi, serà important tenir en compte aquest aspecte en el disseny metodològic.

En primera instància, cal avaluar possibles barreres culturals per a la participació de dones i prendre mesures per evitar-les. En segona instància, resulta més que recomanable comptar amb organitzacions de dones o feministes perquè ofereixin el seu suport i, si s'escau, que facilitin el procés.

Altres qüestions a considerar: constitució de grups diferenciats per gènere, edat o altres variables pertinents, ús de metodologies visuals o lúdiques adaptada a nivells d'alfabetització, vigilar que l'horari no impedeixi assistir les dones i nenes que assumeixen tasques de cures, selecció d'espais segurs i accessibles, etc.

1.2 Desenvolupament de l'anàlisi de gènere a través dels seus conceptes clau

En aquest apartat s'apliquen els conceptes bàsics de l'anàlisi de gènere que ja s'han descrit prèviament (vegeu pàg. 21).

Divisió social del treball per gènere:

Realitzar un taller(s) de mapatge de rols en la comunitat en el qual s'identifiquin les tasques diàries de nenes i nens, mares i pares.

Participants: nenes cuidadores, mares treballadores, pares i mares, professorat, líders comunitaris.

Exemple de dinàmica: se sol·licita a les persones participants que identifiquin i registrin les tasques diàries de nenes, nens, mares i pares.

Preguntes orientadores:

- Quines tasques assumeixen pares o mares relatives al treball reproductiu i de cures?
- Quines tasques acompleixen les nenes en la llar i quines tasques realitzen els nens? Com es distribueixen les responsabilitats de cures?
- Com afecta aquesta distribució a l'accés a l'educació?
- Conclusió del taller: identificades diferències de gènere en l'assignació de rols de cures d'acord amb les visions diferenciades de diferents grups participants i concretat el seu impacte en l'accés a l'educació.

Necessitats pràctiques i interessos estratègics de gènere

Es tracta de distingir allò que es percep com a necessitats des de l'experiència del mandat/ rol de gènere assignat i la consciència de les limitacions d'aquest.

Exemple de dinàmica: grups focals diferenciats per gènere i edat (nenes, mares, professorat, pares i líders comunitaris) per a la reflexió sobre necessitats pràctiques (serveis de cura infantil, accés a educació) i interessos estratègics (superació de rols tradicionals de gènere i participació en decisions comunitàries).

Preguntes orientadores:

- Quines necessitats perceben les nenes per poder assistir a l'escola?
- Com perceben les mares l'impacte del treball cooperatiu en la vida escolar de les seves filles?
- Quins canvis serien necessaris per a reduir la càrrega de cures assumida per les nenes?

Accés i control de recursos:

És important indagar sobre tenir a disposició recursos (accés), no implica necessàriament poder decidir sobre els mateixos (control).

Taller d'anàlisi d'accés a recursos i control del temps.

Exemple Dinàmica: creació d'una matriu d'accés a recursos en la qual s'identifiquin els recursos clau (temps, educació, ingressos, cura infantil) i s'analitzi qui té accés i qui exerceix control sobre aquests recursos.

Preguntes orientadores:

- Qui decideix com s'utilitza el temps de les nenes?
- Quins recursos es destinen a les cures infantils?
- Quines alternatives existeixen per redistribuir la càrrega de cures?

Barreres estructurals i normes culturals:

No sempre visibles, però delimiten el marge de maniobra de les persones, per tant, si un projecte no les té en consideració pot produir "efectes col·laterals" no desitjats.

Exemples de dinàmiques: tallers participatius amb nenes i amb dones, entrevistes a líders religiosos i tradicionals, orientades a identificar les normes culturals que perpetuen l'assignació de treballs específics a les nenes, així com la desmotivació de les nenes en relació amb la seva educació.

Preguntes orientadores:

- Què s'espera de les nenes en la comunitat en termes de cures?
- Quines creences justifiquen que les nenes assumeixin les cures en detriment de la seva educació?
- Quin paper juga el Consell d'Ancians en la perpetuació o transformació d'aquestes normes?

Interseccionalitat

Realitzar un exercici de mapatge amb nenes, nens, mares i pares, per a visibilitzar de quina manera influeixen gènere, edat, situació socioeconòmica i ètnia en les oportunitats educatives i en la càrrega de cures.

Preguntes orientadores:

- Quines nenes enfronten majors barreres per accedir a l'educació?
- Quins factors agreugen la càrrega de cures?
- Com varien les expectatives de gènere segons l'edat i el context socioeconòmic?

2. Anàlisi causal

Es tracta d'identificar les causes immediates, subjacents i estructurals de la no assistència escolar de les nenes, integrant un enfocament de drets humans i gènere. Visibilitzar les responsabilitats incomplertes per diferents titularitats (TD, TO i TR) i promoure un procés de conscienciació sobre drets.

2.1 Desenvolupament de dinàmiques participatives per a l'anàlisi causal

A. Dinàmica d'arbre de problemes col·lectiu:

Objectiu: identificar causes immediates, subjacents i estructurals.

Participants: grups separats per gènere i edat (mares treballadores, nenes, adolescents, líders comunitaris).

Preguntes orientadores:

- Per què les nenes no assisteixen a l'escola?
- Què succeeix en les llars quan les mares treballen en la cooperativa?
- Quines normatives existeixen sobre l'educació obligatòria i el treball infantil?

B. Roda de drets:

Objectiu: identificar quins drets s'estan vulnerant i com.

Participants: dones treballadores, nenes i adolescents.

- Es presenta una llista de drets relacionats (educació, treball digne, protecció infantil).
- Les persones participants identifiquen com vulnera aquests drets la situació actual.

C. Joc de rol de responsabilitats:

Objectiu: visibilitzar les responsabilitats no complertes de cada titularitat.

Participants: TO (autoritats educatives, cooperatives), TR (associacions, líders religiosos) i TD (mares, nenes).

- Es creen representacions teatrals on es palesen situacions quotidianes que reflecteixen la no assistència escolar.
- Les persones participants han d'assumir el paper de TO, TR i TD i reflexionar sobre les seves responsabilitats.

Exemple d'anàlisi causal:

Causa immediata

Les nenes no assisteixen regularment a l'escola perquè han de quedar-se a casa cuidant les seves germanes i germans mentre les seves mares treballen en les cooperatives productives.

Per què passa això?

Causas subjacents:

Manca de serveis públics de cures infantils accessibles o comunitaris en el districte rural.

Titularitats implicades:

TO: Els governs locals i ministeris responsables d'educació o infància no han implementat els serveis de cures infantils adequats o accessibles en zones rurals.

TR: Les ONGD i cooperatives no han incorporat serveis de conciliació a les seves estratègies d'empoderament econòmic de dones. No hi ha organitzacions defensores dels drets de les dones que treballin a la zona.

TD: Les mares non s'han pogut organitzar per exigir aquests serveis com a part dels seus drets laborals.

Actuacions possibles:

- Sensibilitzar les cooperatives perquè integrin horaris flexibles.
- Promoure acords entre cooperatives i administració educativa per crear espais de cures infantils.
- Crear espais de formació sobre drets de la infància i gènere dirigits a pares i mares.
- Acords (a través de finançament) per tal que organitzacions feministes treballin a la zona.
- Promoure l'organització de nenes i adolescents de diferents comunitats per facilitar la seva organització col·lectiva i incidència conjunta.

Per què passa això?

Causas estructurals:

Model de desenvolupament productiu que no considera el treball de cures com una responsabilitat social compartida, sumat a la normalització dels rols de gènere que assignen a les dones el treball domèstic i a les nenes la cura de germans o germanes.

- Normes socioculturals que prioritzen el treball productiu sobre l'educació de les nenes.

Titularitats implicades:

TO: L'Estat no ha incorporat l'enfocament de corresponsabilitat en polítiques de desenvolupament rural ni pressupostos adequats a la sostenibilitat de la vida.

TR: Els agents econòmics i socials no promouen una redistribució justa del treball reproductiu.

TD: Les mateixes comunitats naturalitzen la sobrecàrrega de cures sobre dones i nenes sense articular resistències organitzades o estratègies de canvi.

Manca de polítiques públiques de conciliació treball-família.

Actuacions possibles:

- Impulsar campanyes comunitàries de sensibilització sobre el dret a l'educació.
- Promoure estratègies d'incidència cap a l'administració local per a polítiques inclusives.
- Realitzar campanyes comunitàries sobre el repartiment equitatiu de tasques o sobre corresponsabilitat o conciliació.
- Incloure líders religiosos i consell d'ancians com a aliats estratègics a les campanyes.

3. Anàlisi de papers i responsabilitats

La seva pretensió és identificar les responsabilitats incomplertes per les diferents titularitats (TD, TO i TR) respecte al dret a l'educació de les nenes i al treball digne de les mares, integrant un enfocament inclusiu que doni visibilitat a les desigualtats de gènere, edat i accés a recursos.

3.1 Preparació de l'anàlisi

És ideal associar aquesta anàlisi amb l'anàlisi causal (vegeu anàlisi causal, pàg. 25), les informacions sobre les obligacions dels TO es poden haver identificat a l'anàlisi contextual prèvia al diagnòstic participatiu (vegeu pàgina de compilació informació contextual, pàg. 12). De qualsevol manera, en cas de no comptar amb aquestes informacions, també es podria treballar expressament. En aquest cas, caldria buscar informació contextual sobre les responsabilitats establertes pels tractats de drets humans ratificats pel país (CEDAW, CRC, PIDESC, etc.) i, en segon terme, impulsar una sèrie de dinàmiques participatives, tal com s'exposa com a exemple a continuació.

Recomanacions prèvies:

- Valorar la realització de sessions específiques amb el Consell d'Ancians per explorar la seva posició i buscar aliances estratègiques.
- Facilitar trobades entre organitzacions i drets de les dones i autoritats educatives per coordinar accions conjuntes.
- Desenvolupar tallers amb professorat, pares i mares sobre drets de la infància i treball infantil.
- Crear espais de diàleg intergeneracional per visibilitzar les conseqüències de la no escolarització de nenes en els seus projectes de vida.

3.2 Desenvolupament de dinàmiques participatives

A. Mapatge de titularitats i responsabilitats:

Objectiu: que aquells que en prenguin part obtinguin una visió global de les titularitats implicades i les seves responsabilitats.

Participants: grups diferenciats per gènere i edat (mares, nenes, adolescents, líders comunitaris).

Exemple de dinàmica: es reparteix un esquema amb les tres titularitats (TD, TO i TR) i es demana a les persones participants que identifiquin quines responsabilitats creuen que té cada una de les titularitats respecte al dret a l'educació i, si s'escau, el dret a la conciliació de les mares que treballen a la cooperativa.

Preguntes orientadores:

- Qui és responsable de garantir que les nenes vagin a l'escola?
- Què poden fer les cooperatives per donar suport a l'educació de les nenes?
- Quines responsabilitats tenen els pares i les mares en l'organització de les cures infantils?
- Quines obligacions té el govern respecte al dret a l'educació?

B. Dramatització de les responsabilitats:

Objectiu: visibilitzar les responsabilitats no complertes.

Participants: TO (pares, cooperatives, administració educativa), TR (associacions, líders comunitaris) i TD (mares, nenes).

Exemple de dinàmica: les persones que en prenen part representen escenes de situacions quotidianes de cures i treball a la llar i s'obre un debat sobre responsabilitats no complertes per part de les diferents titularitats.

C. Fòrum obert sobre drets i responsabilitats:

Objectiu: promoure la reflexió col·lectiva sobre com les diferents titularitats poden complir millor les seves responsabilitats.

Participants: tots els grups implicats (TD, TO i TR).

Exemple de dinàmica: es presenten exemples concrets d'incompliment de responsabilitats (p. ex.: nenes no assisteixen a l'escola perquè les cooperatives no ofereixen serveis de cures). S'obre debat per proposar accions per part de cada titularitat per garantir els drets de les nenes.

Exemples de responsabilitats per titularitat:

TD:

Nenes i adolescents: reivindicar el seu dret a l'educació, expressar les dificultats a què s'enfronten per assistir a l'escola.

Mares: organitzar-se col·lectivament per exigir serveis de cures infantils a les cooperatives i al govern local.

Nenes i adolescents: identificar com el treball de cures està afectant les seves oportunitats educatives.

TO:

Pares i mares: assegurar que les nenes assisteixen a l'escola i no assumeixin rols de cures que els impedeixin accedir a l'educació.

Cooperatives: implementar serveis de cures infantils durant les jornades laborals per evitar que les nenes assumeixin tasques de cures.

Administració educativa local: facilitar accés a l'educació gratuïta i sensibilitzar sobre la importància del dret a l'educació per les nenes.

TR:

Associacions de dones: donar suport a les mares treballadores en l'articulació de demandes col·lectives a les cooperatives i l'administració local.

Líders religiosos: sensibilitzar sobre la importància del dret a l'educació de les nenes a les comunitats.

Mitjans de comunicació: difondre històries de nenes afectades i visibilitzar la vulneració de drets.

4. Anàlisi de capacitats i bretxes de capacitat

Es tracta d'identificar en quina mesura les diferents titularitats implicades (TD, TO i TR) disposen dels coneixements, recursos, habilitats i condicions necessaris per exercir, garantir i donar suport a l'educació i a la corresponsabilitat en les cures, i a detectar les bretxes que ho impedeixen.

4.1 Preparació del procés participatiu:

- Identificar i contactar amb persones i organitzacions clau de cada titularitat (TD, TO i TR).
- Dissenyar espais segurs i accessibles per a la participació de dones, nenes i altres col·lectius pertinents, tenint en compte horaris, idiomes, accessibilitat física i qüestions culturalment apropiades.
- Capacitar els facilitadors i facilitadores en l'EGBDH.
- Elaborar materials adaptats a les característiques de les persones que en prendran part (visual, oral, dinàmic).

4.2 Desenvolupament de tallers i dinàmiques per l'anàlisi de capacitats

A. Titularitats de drets:

Objectiu: es tractarà de visibilitzar les percepcions, obstacles i oportunitats de les nenes, mares, famílies i comunitats respecte als seus drets i les seves capacitats per exercir-los.

Exemples de dinàmiques:

Mapatge del dia a dia de les nenes (rutines, tasques, responsabilitats, temps).

Rodes de diàleg amb nenes i mares sobre els seus coneixements, recursos i capacitat de decisió respecte a l'educació.

Preguntes orientadores:

- Saben que tenen dret a anar a l'escola?
- Què els permet exercir aquest dret?
- Què necessitarien per poder exercir-lo?
- Se senten amb veu per exigir-lo?

B. Titularitats d'obligacions

Objectiu: valora el grau de compromís, coneixement, recursos i credibilitat de les institucions responsables (educació, protecció social, infància, gènere i municipalitat).

Exemples de dinàmiques:

Entrevistes a funcionaris i funcionàries d'educació, infància, salut, gènere, treball i desenvolupament local.

Anàlisi amb funcionariat implicat sobre limitacions institucionals (pressupost, normatives, personal, coordinació).

Preguntes orientadores:

- Coneixen la situació d'aquestes nenes?
- Reconeixen les seves obligacions respecte al dret a l'educació i a les cures?
- Tenen mitjans per complir-les? Què necessitarien?
- Tenen canals de diàleg amb les comunitats afectades?
- Coneixen les experiències i reivindicacions de les nenes?

C. Titularitats de responsabilitats:

Objectiu: avaluar les capacitats de les cooperatives, ONGD, associacions, escoles i mitjans comunitaris per donar suport a TD i pressionar els TO.

Dinàmiques i accions clau:

Grups de discussió amb docents, personal de la cooperativa, organitzacions comunitàries, mitjans i líders comunitaris.

Dinàmiques sobre el seu rol en la coresponsabilitat de les cures i en la transformació de mandats de gènere.

Preguntes orientadores:

- Reconeixen l'impacte de l'organització de les cures en l'educació de les nenes?
- Quin paper podria exercir per donar suport als canvis?
- Tenen coneixements i eines per fer incidència o formar en coresponsabilitat?

4.3 Exemple d'anàlisi de capacitats

Dimensió de capacitat	TD	TO	TR
Coneixement i assumptió dels seus drets i responsabilitats	Desconeixement del dret a l'educació i a les cures compartides.	Desconeixement o desconsideració de les barreres específiques que afecten les nenes.	Les organitzacions socials no sempre promouen drets col·lectius de dones o nenes.
Compromís percebut amb la realització dels drets humans i de les dones	Manca d'articulació col·lectiva per exigir drets.	Manca de voluntat política per integrar l'enfocament de gènere.	Compromís desigual amb la igualtat substantiva.
Credibilitat per exercir el seu rol en la garantia de drets	Manca d'espais on es reconegui la seva autoritat o legitimitat.	Credibilitat institucional dèbil davant les comunitats per inacció.	Poca visibilitat en espais d'articulació o incidència.
Accés a la informació necessària	Poca informació accessible sobre polítiques públiques o opcions.	Recopilació de dades i difusió de drets deficient.	Desconeixement de rutes de derivació o protocols.
Disponibilitat de recursos adequats	No tenen suports materials ni serveis de cures disponibles.	Recursos insuficients o mal assignats en programes.	Recursos limitats per donar suport o mobilitzar els TD i els TO.
Capacitat per prendre decisions basades en interessos propis (TD)	Les mares prioritzen necessitats familiars sense qüestionar-les.	-	-
Presca de decisions informades i basades en dades (TO)	-	Manca d'anàlisi de dades des de l'enfocament interseccional.	-

Formulació d'OG, OE, Resultats i activitats des de l'EGBDH

Un cop compilada la informació contextual i realitzat el diagnòstic participatiu, valorant a més estratègies sostenibles que promoguin la igualtat efectiva i que aspirin a generar impactes de transformació social, s'hauria de procedir a la formulació o disseny del projecte.

Objectiu general:

Contribuir a la realització efectiva del dret a l'educació primària de les nenes en contextos rurals mitjançant la transformació de normes culturals, estructures institucionals i condicions materials que en restringeixen l'accés.

Objectiu específic:

Enfortir les capacitats de les nenes (TD), de les autoritats educatives, laborals i de protecció social (TO), i de les cooperatives, organitzacions comunitàries i mitjans locals (TR) per promoure un entorn educatiu inclusiu i accessible que garanteixi el dret de les nenes a l'educació i la corresponsabilitat en les tasques de cures.

Resultats:

R1 (TD): Les nenes, les seves mares i els seus pares (TO⁵) enforteixen el seu coneixement sobre el dret a l'educació i desenvolupen capacitats per articular demandes col·lectives i participar en espais comunitaris.

R2 (TO): Les autoritats locals educatives i laborals implementen mesures per compatibilitzar els horaris d'educació amb el treball en cooperatives i promouen serveis de cures infantils accessibles.

R3 (TR): Les cooperatives productives i organitzacions socials incorporen la perspectiva de gènere a la seva organització i promouen el repartiment equitatiu de tasques de cures entre homes i dones.

⁵ Respecte a l'educació de les seves filles i fills, les pares i les mares són contemplats per la Convenció de drets del nen/infància com a TO.

Activitats:

R1 (TD):

Acord amb una organització feminista perquè faciliti processos de conscienciació DHD a les diferents titularitats implicades.

Realització de tallers participatius amb nenes, mares i pares per dialogar sobre el dret a l'educació, identificar barreres i generar propostes col·lectives.

Creació de grups de suport entre nenes per fomentar l'assistència escolar, compartir experiències i promoure l'autoorganització.

Creació de grups de dones a la cooperativa per tal que s'organitzin i exigeixin flexibilitat de la jornada.

R2 (TO):

Jornades de formació per autoritats educatives, laborals i de protecció social sobre interseccionalitat, conciliació i mesures de corresponsabilitat institucional.

Posar en marxa una iniciativa pilot de serveis comunitaris de cures infantils a zones rurals properes a escoles i cooperatives.

R3 (TR):

Processos de sensibilització a cooperatives productives sobre l'impacte de la sobrecàrrega de cures a l'educació de les nenes.

Suport tècnic a les cooperatives per desenvolupar horaris flexibles i normatives internes que promoguin la conciliació corresponsable i no discriminatòria.

Sistema de seguiment participatiu

És important incloure durant el procés d'execució del projecte espais d'intercanvi de percepcions per dur a terme el seguiment (avaluació continua). Com en tots els processos participatius, és clau la planificació prèvia on s'estableixi què es vol posar en el punt de mira i com es farà, en quins moments del projecte i qui en formarà part. Preses aquestes decisions, cal documentar el grau d'avanç en els resultats esperats.

Recollida d'informació dels avanços en l'execució del projecte

- Obrir espais participatius amb diferents titularitats, amb eines adaptades a aquelles persones que en prenguin part.
- Cuidar que el procés participatiu prengui en consideració diferències per gènere, edat, nivell educatiu o d'ingressos, capacitats, etc., així com que es produeixi informació desagregada.

Anàlisi participativa de la informació

Es tracta d'obrir debats sobre allò que funciona i allò que no funciona i per què.

- Espais diferenciats i segurs per a l'anàlisi amb cada titularitat (per exemple, sessions exclusives amb nenes).
- Tallers en els quals prenguin part diferents titularitats per posar en comú troballes i contrastar percepcions i, si fos possible, establir compromisos.

Rendició de comptes i presa col·lectiva de decisions vers el futur

- Difusió comprensible i transparent dels resultats del seguiment a totes les titularitats
- Reformulació participativa, en cas necessari, d'activitats, estratègies o enfocaments del projecte.
- Compromís d'acció col·lectiva per part de les diferents titularitats.

Registre i sistematització del procés

Aquest pas és la garantia per generar aprenentatges, és clau tant per al mateix projecte com per a la justificació davant aquells que l'han finançat. Suposa deixar constància de les bones pràctiques, dels reptes i de les propostes per continuar avançant.

Indicadors dels resultats del projecte

Ens permeten mesurar els avanços, retrocessos i estancaments en els projectes orientats als DH i DHD. Faciliten la presa de decisions fonamentades i la rendició de comptes. A més, visibilitzen desigualtats i permeten analitzar si s'estan transformant les causes estructurals i si els TO estan complint els seus deures.

En relació amb el cas de les nenes cuidadores, d'acord amb els resultats fixats:

Resultat 1 (TD)

Les nenes augmenten la seva consciència de drets i enforteixen les seves capacitats per participar i exigir condicions dignes per a la seva educació.

Indicadors:

- % de nenes que identifiquen correctament el seu dret a l'educació i els mitjans per exercir-lo.
- Nombre de nenes que participen activament en espais de diàleg escolar o comunitari sobre educació.
- Nivell de confiança o autopercepció de les nenes sobre la seva capacitat d'incidir al seu entorn educatiu (abans i després del projecte).

Resultat 2 (TO)

Les autoritats locals posen en marxa plans per crear condicions per a l'accés equitatiu i lliure de discriminació de les nenes al sistema educatiu.

Indicadors:

- Nombre de plans educatius locals adoptats que inclouen accions afirmatives a favor de l'escolarització de les nenes.

- % de recursos pressupostaris assignats a mesures específiques per reduir barreres de gènere en l'accés a l'educació.
- Nombre de mecanismes implementats pels TO per a la rendició de comptes davant la comunitat educativa.

Resultat 3 (TR)

Organitzacions de dones o feministes i l'assemblea comunitària assumeixen un rol actiu en la promoció del dret a l'educació de les nenes i la transformació de normes socials que perpetuen la seva exclusió.

Indicadors:

- Nombre de campanyes comunitàries o accions col·lectives liderades per TR a favor del dret a l'educació de les nenes.
- Nombre d'activitats participatives organitzades per organitzacions de dones locals sobre normes socials i pràctiques discriminatòries.
- Grau d'articulació i treball conjunt entre TR, TD i TO per abordar barreres estructurals al dret a l'educació.

Avaluació

Un procés participatiu de seguiment i un altre d'avaluació es distingeixen fonamentalment pel seu moment en el cicle del projecte, els seus objectius i el tipus d'anàlisi que realitzen, encara que cal que tots dos se sustentin en els principis de l'EGBDH: participació, rendició de comptes, transparència, igualtat i no discriminació.

Algunes qüestions clau:

- Disseny conjunt: l'avaluació s'ha de dissenyar en col·laboració amb nenes, mares, organitzacions TR implicades, assemblea comunitària i autoritats educatives locals.
- Perspectiva de drets: no ens interessa únicament el nombre de nenes escolaritzades, sinó veure si el projecte ha contribuït a la realització del dret, com ho ha fet i en quin grau. També és important valorar com ha abordat el projecte les causes estructurals.
- Interseccionalitat: cal analitzar si els canvis han estat diferents en funció de l'edat, el nivell econòmic, les capacitats, el gènere, etc.
- Sistematització i rendició de comptes: les troballes de l'avaluació s'han de sistematitzar amb un enfocament pedagògic i tornar-se a les titularitats implicades i a les comunitats, en general.

Transversals a l'EGBDH⁶

Com ja s'ha esmentat, els principis dels drets humans —participació, igualtat i no discriminació, transparència i rendició de comptes, sostenibilitat i universalitat— són elements transversals que orienten totes les fases del cicle del projecte. A les convocatòries de l'Ajuntament de Tarragona s'ha optat per valorar de manera explícita, a més de la participació, la promoció de la igualtat de gènere, el potencial de transformació i la sostenibilitat.

1. Promoció de la igualtat de gènere

La promoció de la igualtat de gènere des de l'EGBDH requereix una anàlisi crítica de com es dissenyen i implementen les intervencions, especialment en relació amb la seva capacitat per qüestionar i transformar les relacions de poder desiguals. Per a això, resulta fonamental distingir entre **intervencions cegues al gènere, sensibles al gènere i redistributives o transformadores**. Les intervencions cegues ignoren les desigualtats de gènere, la qual cosa pot perpetuar o fins i tot agreujar la discriminació existent. Les sensibles, en canvi, reconeixen les diferències i busquen adaptar-se a elles sense necessàriament modificar-les. Les intervencions redistributives van un pas més enllà: identifiquen les causes estructurals de la desigualtat, promouen canvis en les normes socials i en el repartiment de responsabilitats i recursos, i aposten per l'organització col·lectiva, la participació activa i la incidència política. Aquest tipus d'intervencions són clau en l'EGBDH perquè aborden de manera directa les bretxes de poder, enforteixen les capacitats de totes les titularitats i contribueixen a la realització efectiva i sostenible dels drets humans de les dones i les nenes.

Actuacions cegues al gènere

Són aquelles intervencions que no consideren les desigualtats de gènere, perpetuant les barreres existents.

Exemple: S'atorguen beques escolars per igual a nenes i nens per millorar la taxa de matriculació, sense investigar les raons per les quals moltes nenes no assisteixen a l'escola o l'abandonen.

Problema d'aquesta actuació:

La intervenció no identifica ni té en compte les barreres específiques que enfronten les nenes, com la càrrega de la cura de germanes i germans.

Millora per a fer-la sensible al gènere:

Abans d'assignar les beques, es desagrega la informació per gènere i s'identifiquen els factors que afecten diferencialment les nenes, com la responsabilitat de la cura. Com a resposta, s'ajusten els horaris escolars i es preveu suport econòmic per a transport o material educatiu específicament per a nenes, amb la finalitat de compensar les dificultats identificades. La intervenció reconeix les diferències de gènere, però no qüestiona ni redistribueix els rols assignats.

Actuacions sensibles al gènere

En aquest nivell les intervencions sí que reconeixen les desigualtats de gènere i tracten d'adaptar-se a elles, de manera que no es converteixin en un obstacle per al desplegament del projecte.

Exemple: Es reconeix que les nenes falten a l'escola perquè cuiden els seus germans i germanes menors, i s'ajusten els horaris escolars en consonància o s'ofereixen beques dirigides especialment a nenes.

⁶ A les convocatòries municipals de cooperació internacional i EpCG.

Millora per fer-la redistributiva:

S'activa un servei comunitari de cures infantils gestionat conjuntament amb mares i pares, i es promou la corresponsabilitat a la llar a través de campanyes amb homes de la comunitat. A més, es formen comitès escolars on les mateixes nenes participen en la presa de decisions. Això no només respon a les necessitats diferenciades de gènere, sinó que qüestiona i transforma els rols tradicionals.

Actuacions redistributives o transformadores

Són intervencions que busquen de forma explícita transformar les relacions de poder de gènere.

***Exemple:** S'impulsa la creació d'un servei comunitari de cures per a nenes i nens petits gestionat per la mateixa cooperativa en aliança amb una organització de dones (TR). La posada en marxa s'acompanya d'un procés de formació en drets de les nenes, corresponsabilitat en les cures i lideratge col·lectiu. Al mateix temps, s'estableix un pla d'incidència per part de tota la comunitat perquè les autoritats locals (TO) assumeixin el finançament del servei i reconeguin legalment la iniciativa com a part de la seva xarxa de serveis socials. A més, es fomenta l'organització col·lectiva de les dones de la cooperativa perquè reclamin mesures de conciliació a la cooperativa (TR) a fi d'evitar que la seva absència impacti negativament en el dret a l'educació de les seves filles (TD).*

2. Col·laboracions per a la realització dels drets

Des de l'EGBDH, les ONGD haurien de contemplar que, per donar resposta a la interdependència de les vulneracions de drets quan impulsen un projecte, han d'actuar més enllà de ser meres intermediàries de (escassos) recursos i passar a assumir el seu paper com a facilitadores de processos en els quals totes les titularitats assumeixin les seves responsabilitats respectives en la garantia del dret.

Resulta important tenir en compte que les col·laboracions no han de ser únicament tècniques o logístiques, sinó que han de sorgir de l'anàlisi de la situació de drets, abordant causes estructurals i afavorint l'articulació d'estratègies conjuntes d'exigibilitat i transformació.

En el cas de les nenes que no poden assistir a l'escola perquè han de cuidar a germanes i germans menors, resultaria interessant explorar i, si s'escau, promoure aliances estratègiques:

Organitzacions feministes i de dones locals (TR):

Aquestes organitzacions poden facilitar espais de conscienciació sobre drets, donar suport a la mobilització de dones i nenes i oferir serveis d'acompanyament legal o psicosocial. La seva involucració potencia la sostenibilitat del projecte i promou transformacions estructurals, donat el seu rol en la denúncia i en la promoció de reformes normatives i culturals.

Consell local d'ancians o dones o homes líders comunitaris (TR):

El seu paper és clau en la validació social dels canvis de normes i pràctiques culturals o, en el pitjor dels casos, en mantenir la justificació consuetudinària de discriminacions. És necessari avaluar si estan actuant com a barrera a l'escolarització de les nenes i, si és així, treballar amb ells a través d'espais de diàleg intergeneracional o programes de sensibilització.

Autoritats educatives locals (TO):

Inspectors i inspectores educatives, direccions regionals d'educació i professorat. Aquestes entitats haurien de ser involucrades tant en la identificació del problema com en la planificació de solucions com l'adaptació dels horaris escolars o la dotació de recursos per serveis de cures infantils.

Ministeri d'Educació, Ministeri de la Dona, ministeri de la Infància i Protecció social (TO)

Cal analitzar si aquestes institucions estan complint els seus mandats. Per exemple, si tenen plans per reduir l'abandonament escolar de nenes o mesures per promoure la coresponsabilitat en les cures. És important fer pressió per a l'aplicació de les lleis que garanteixen el dret a l'educació sense discriminació de gènere.

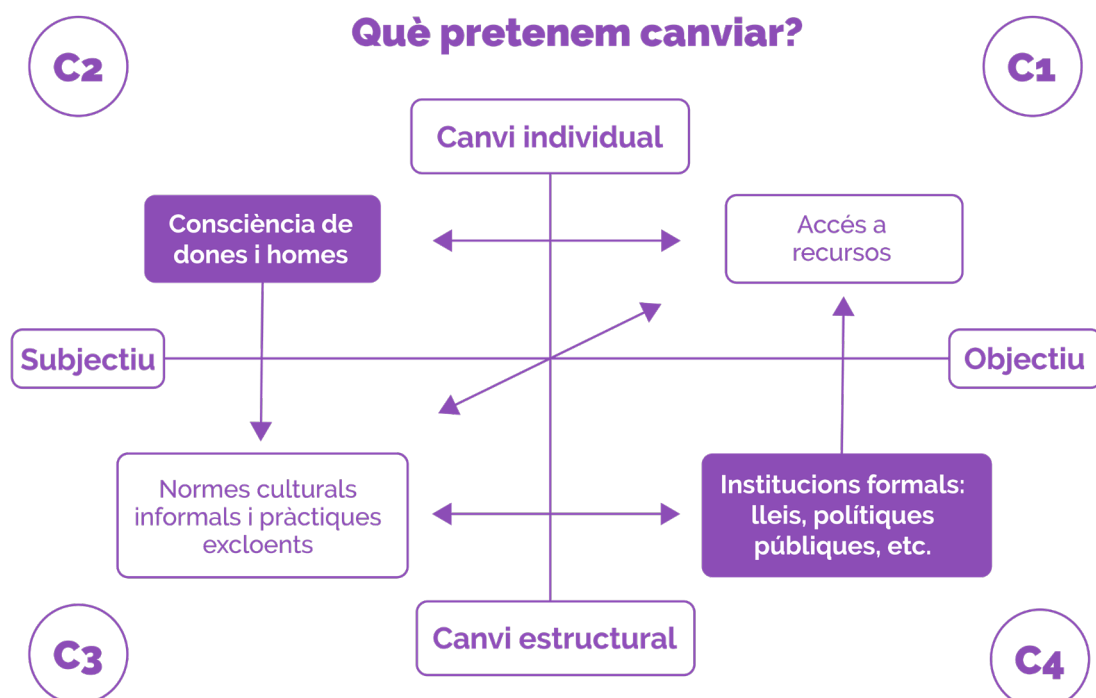
ONGD nacionals i internacionals amb presència a la zona (TR)

Aquelles amb experiència en drets d'infància i educació poden enfortir les capacitats locals, aportar recursos o donar suport al seguiment participatiu de compromisos assumits pels TO.

3. Potencial Transformador

La realització efectiva dels DH, especialment dels DHD, no es pot aconseguir únicament a través de canvis normatius o la provisió de recursos. Particularment en el cas de les desigualtats de gènere, aquestes es reproduïxen en quatre dimensions interrelacionades: normes socials i pràctiques culturals informals; relacions individuals de poder i accés a recursos; lleis, polítiques i pressupostos formals; i capacitats institucionals per implementar aquests marcs. Això implica que, per assolir un canvi durador, cal intervenir no només en el pla visible i formal —com la transferència de recursos o pressió a favor de lleis o programes públics—, sinó també en les estructures informals que legitimen la discriminació, com els estereotips de gènere o les relacions jeràrquiques de gènere.

En el cas de les vulneracions de DHD, abordar tant qüestions de conscienciació de drets com la transformació estructural perquè es pugui començar a exercir-los. Si no es potencia el protagonisme de les dones en relació amb els seus drets i no s'aborden les normes patriarcals, les jerarquies socials i les pràctiques institucionals discriminatòries, les intervencions corren el risc de ser superficials o revertir-se amb el temps.

Accés a recursos: (C1)

La primera intervenció se centra a assegurar l'accés a serveis comunitaris de cures infantils gestionats per la cooperativa. Aquesta mesura allibera les nenes del paper de cuidadores, cosa que permet que puguin tornar a l'escola. Així i tot, la seva efectivitat depèn de l'esforç simultani als altres quadrants.

Consciència i capacitats individuals: (C2)

Per tal que les mares i les nenes s'apropriïn del dret a l'educació i el reclamin activament, s'implementaran tallers de conscienciació en drets per propiciar el seu empoderament. Aquests espais fomentaran la reflexió sobre els drets de les nenes i sobre l'impacte de la càrrega de cures a les seves oportunitats educatives.

Aquesta línia d'actuació ha d'estar connectada amb la provisió de serveis de cures (Quadrant 1), garantint que les mares se sentin acompanyades en la seva demanda del dret a l'educació per a les seves filles.

Normes i pràctiques culturals: (C3)

En canvi, en les creences culturals s'impulsarà mitjançant campanyes comunitàries que qüestionen els estereotips de gènere associats a les cures, sensibilitzant tant a homes com a dones sobre la corresponsabilitat en les cures infantils.

Aquesta intervenció reforçaria les accions del quadrant C2 en qüestionar les normes tradicionals que perpetuen la càrrega de les cures exclusivament a les dones i les nenes. A més, es connecta amb el C4, obrint espais de diàleg amb autoritats locals (TO) per promoure polítiques de cures corresponsables.

Pràctiques institucionals i lleis: (C4)

En paral·lel, es desenvoluparà un component d'incidència política per enfortir l'aplicació de lleis que garanteixin l'accés a l'educació per a totes les nenes, incloent-hi, per exemple, l'establiment de sancions per aquells que impedeixen l'accés escolar a les nenes per raons de treball domèstic.

Relació entre quadrants: aquesta intervenció legitima les accions als altres quadrants en institucionalitzar el dret a l'educació de les nenes. Reforça els canvis en les normes culturals (C3) en establir un marc normatiu que condemna les pràctiques discriminatòries basades en el gènere.

Canvi estructural i transformació social:

Els canvis individuals, com ara l'empoderament de les mares per exigir el dret a l'educació de les seves filles o la conscienciació de les nenes sobre el seu dret a l'escolarització, poden ser significatius, però resulten insuficients si no s'aborden les causes estructurals de la desigualtat de gènere (C3 i C4).

- Normes o mandats socials i pràctiques culturals (C3): si les normes socials que associen les cures exclusivament a les dones no es qüestionen, els avanços assolits en termes d'empoderament individual seran limitats i les nenes continuaran assumint rols de cuidadores en lloc d'estudiants.
- Pràctiques institucionals, polítiques públiques i lleis (C4): de la mateixa manera, si no es promou la implementació efectiva de lleis que protegeixin el dret a l'educació de les nenes i s'estableixin sancions per qui les treu de l'escola, les accions individuals no aconseguiran un impacte sostenible.

Interrelació entre la subjectivitat i l'objectivitat:

Una altra consideració clau és que els canvis en els quadrants relatius a la conscienciació i les normes culturals (columna esquerra al gràfic), centrats en aspectes subjectius i de percepció, han d'anar acompanyats d'accions que garanteixin l'accés a estructures legals/institucionals (columna dreta del gràfic).

Conscienciar les mares i les nenes sobre el dret a l'educació és fonamental, però resultarà insuficient si no es creen serveis de cures infantils accessibles que permetin alliberar les nenes de les tasques de cures.

De la mateixa manera, qüestionar les normes culturals que perpetuïn la idea que les nenes han d'assumir responsabilitats de cures no serà suficient si no es proporcionen alternatives per les famílies que depenen del treball de cures de les filles.

En definitiva, el potencial de transformació social està indissolublement associat a la interrelació d'estratègies i actuacions. Els canvis en l'àmbit individual han d'estar suportats per estructures institucionals sòlides, mentre que els avanços en consciència i normes han de comptar amb recursos materials que permetin la seva implementació efectiva. Des d'aquesta comprensió és des d'on s'ha de plantejar la formulació del projecte.

4. Sostenibilitat

La sostenibilitat social, ambiental i econòmica és un principi clau en l'EGBDH perquè garanteix que els canvis promoguts pels projectes no només respectin els DH, sinó que siguin duradors, justos i equitatius a llarg termini.

Des d'una perspectiva de sostenibilitat social, l'enfocament emfatitza la participació de qualitat, la inclusió de col·lectius en situació de vulnerabilitat i l'enfortiment de capacitats perquè les persones TD puguin exercir-los plenament. La sostenibilitat ambiental, per la seva banda, implica que els projectes respectin els límits de l'ecosistema i contribueixin a la justícia ambiental protegint el dret a un entorn sa, especialment per part de qui més pateix els impactes de la seva degradació. Finalment, la sostenibilitat econòmica permet que els assoliments aconseguits no depenguin exclusivament de recursos externs, promovent l'autonomia de les comunitats i la responsabilitat de les institucions garants. Així, la sostenibilitat reforça la coherència, legitimitat i impacte transformador de l'EGBDH.

Sostenibilitat social

Per assegurar la sostenibilitat social en un projecte de cooperació que abordi la problemàtica de les nenes cuidadores es podrien implementar les següents actuacions:

- Campanyes comunitàries de sensibilització sobre els drets de les nenes i la corresponsabilitat en les cures.
- Formació i acompanyament a mares per enfortir les seves capacitats organitzatives i la seva participació en la cooperativa.
- Diàleg estructurat en el Consell dels Ancians i líders religiosos per qüestionar normes culturals que justifiquen la desigualtat en el repartiment del treball domèstic i de cures.
- Impulsar processos participatius amb nenes i adolescents per promoure la consciència dels seus drets i per tenir la consideració de les seves percepcions, propostes.

- Promoure la participació d'organitzacions defensores de drets de la infància i organitzacions feministes defensores DHD (TR) a totes les fases del projecte.

Sostenibilitat econòmica

Les actuacions orientades a enfortir la sostenibilitat econòmica haurien de garantir que les mares puguin conciliar la seva participació productiva amb la cura de les seves filles i fills:

- Organitzar serveis comunitaris de cures (guarderies locals autogestionades o amb suport institucional).
- Donar suport a la diversificació d'ingressos en activitats no agrícoles (oficis, transformació de productes i comerç).
- Exigir la millora de condicions laborals a la cooperativa, incloent-hi temps flexibles i distribució equitativa de tasques.
- Incidència perquè les institucions assumeixin les seves obligacions respecte a les cures a menors.

Sostenibilitat ambiental

Ambientalment, les actuacions han de garantir que les solucions proposades no generin impactes negatius a l'entorn:

- Gestió responsable dels residus orgànics pel compost.
- Promoure pràctiques agroecològiques a la cooperativa, incloent-hi l'ús eficient de l'aigua i la preservació dels sòls.
- Incorporar formació en sostenibilitat ambiental a les activitats amb nenes, nens i famílies i persones líders en la comunitat (prevenció de sequeres, debat sobre impactes desigualtats del canvi climàtic, etc.).
- Dissenyar les infraestructures de cures comunitàries (guarderies i centres) amb criteris d'eficiència energètica i materials locals.

Annex 2: PROJECTE EPCG

Ens centrem en la problemàtica del canvi climàtic a Tarragona, vinculant-la amb els drets humans afectats, especialment el dret a la salut, a l'aigua i al medi ambient sa. S'ha de parar atenció especial a la perspectiva local: com dinàmiques globals (polítiques econòmiques, acords internacionals i activitat de grans indústries) es manifesten en impactes locals.

Preguntes orientadores:

- Quines dades existeixen sobre l'augment de temperatura a Tarragona i la seva relació amb l'activitat industrial?
- Quins sectors poblacionals es veuen més afectats?
- Quines denúncies, demandes o recomanacions han emès organitzacions o institucions nacionals i internacionals?

Identificació de les titularitats implicades (TD, TO i TR)

Es tracta de mapar les diferents titularitats segons el seu paper en la realització dels drets. Cal fer-ho amb un enfocament interseccional, considerant com es creuen factors com classe social, gènere, edat, raça, estatus administratiu o zona geogràfica.

Preguntes orientadores:

- Qui està veient vulnerat el seu dret a la salut, aigua o medi ambient sa? (TD)
- Quines institucions tenen l'obligació de prevenir i protegir davant el canvi climàtic? (TO)
- Quins actors tenen responsabilitat o capacitat d'influir en el compliment d'aquests drets? (TR)

Diagnòstic participatiu

Fase preparatòria: planificació del diagnòstic participatiu

Es tracta de garantir un procés participatiu, inclusiu, sensible a l'equitat de gènere i interseccional. I, per tant, és important definir qui i quines titularitats participaran i quan.

- Quin ha de participar en el diagnòstic (TD, TO i TR)?
- Quines barreres podrien limitar la participació efectiva de dones, joves o altres col·lectius en situació de vulnerabilitat?
- Quines metodologies inclusives poden adaptar-se a les diferents realitats de les persones participants?

1. Anàlisi de gènere interseccional participatiu

Pretén identificar desigualtats en clau de gènere interseccional.

Preguntes orientadores d'acord amb conceptes clau d'anàlisi de gènere:

- **Divisió social del treball per gènere:**
 - Com afecta l'augment de temperatura a les tasques productives, reproductives i comunitàries de dones i homes, i a altres grups en situació de vulnerabilitat?
 - Hi ha canvis relatius a les cures en situacions de calor extrema o escassetat d'aigua? (a qui impacta en grau més alt?)
- **Necessitats pràctiques i interessos estratègics:**
 - Quines són les necessitats pràctiques davant la calor i l'escassetat d'aigua?
 - Quins canvis estructurals (interessos estratègics) es requereixen perquè dones i nenes, o aquells col·lectius en situació més vulnerable, puguin accedir a recursos ambientals en condicions d'igualtat?

- **Accés i control de recursos:**
 - Qui té accés a espais verds, aigua potable o refugi climàtics?
 - Qui decideix sobre l'ús de recursos per l'adaptació climàtica?
- **Normes culturals i barreres estructurals:**
 - Quines normes socials limiten la incidència de dones i joves en funció del gènere en la presa de decisions ambientals?
 - Existeixen estereotips que invisibilitzen l'impacte diferencial del canvi climàtic per gènere, edat i altres factors?
- **Interseccionalitat:**
 - Quins altres factors (edat, discapacitat, nivell econòmic o origen ètnic) agreugen les desigualtats climàtiques?
 - Quins són els grups en situació més vulnerable?

2. Anàlisi causal participativa (causes immediates, subjacents i estructurals)

Es tracta de promoure la comprensió de per què es vulneren drets i qui són els responsables de garantir-los.

Preguntes orientadores:

- **Causas immediates:** Quins són els problemes visibles que enfronten les persones en situació de vulnerabilitat (p. ex.: manca d'accés a espais frescos o augment de malalties)?
- **Causas subjacents:** Quines carències institucionals, socials i econòmiques estan darrere aquests problemes (p. ex.: manca de plans locals d'adaptació, insuficient educació ambiental)?
- **Causas estructurals:** Quines normes culturals, prioritats econòmiques i polítiques invisibilitzen les desigualtats (p. ex.: model econòmic dependent del sector industrial contaminant, manca de participació real de les dones en el govern local)?

3. Anàlisi de capacitats

Pretén entendre per què les titularitats no compleixen amb les seves obligacions i responsabilitats respectives, tal com s'ha posat de manifest en l'anàlisi causal.

Preguntes orientadores:

- Quines capacitats tenen les persones TD per reclamar els seus drets?
- Quines carències tenen les autoritats locals (TO) per garantir drets ambientals i de salut?
- Què necessiten els TR (empreses, universitats, mitjans) per contribuir a la realització d'aquests drets?

A continuació, es posen exemples d'actuacions d'enfortiment de capacitats per titularitats i d'acord amb les dimensions de l'EpCG.

TD: Jovent, professorat, famílies i ciutadania afectada pel canvi climàtic.

- **Sensibilització:** campanyes audiovisuals participatives en xarxes i centres educatius sobre justícia climàtica, amb èmfasi en drets vulnerats.
- **Formació:** itineraris formatius en drets humans i canvi climàtic dirigits a joves i professorat, amb metodologies participatives que incloguin mòduls sobre desigualtats estructurals de gènere en relació amb la vulnerabilitat climàtica.
- **Investigació:** tallers en format de recerca-acció perquè l'alumnat investigui l'impacte climàtic en el seu entorn, garantint que es recullen les percepcions diferenciades per gènere i altres variables socials de diferència.
- **Mobilització social:** suport a la creació de col·lectius estudiantils per la justícia climàtica; activitats comunitàries intergeneracionals, assegurant la participació de noies i nois adolescents, persones no binàries, etc.
- **Incidència:** posada en contacte de joves amb organitzacions defensores de la justícia climàtica i, en concret, amb organitzacions feministes amb experiència en drets ambientals.

TO: Administracions públiques locals i autonòmiques responsables de polítiques ambientals, de salut, educació i protecció de drets, i universitats públiques.

- **Sensibilització:** organitzar jornades a les quals assisteixin joves (noies i nois) i també persones responsables en temes d'ambient en l'administració municipal perquè escoltin demandes i compartir percepcions.
- **Formació:** capacitació per a persones tècniques municipals i càrrecs polítics sobre impactes desiguals de gènere de l'emergència climàtica.
- **Recerca:** impulsar diagnòstics participatius amb personal municipal per a la valoració de les bretxes de capacitats per enfrontar l'emergència climàtica a la ciutat (requerint indicadors específics de gènere, edat, classe, etc., tant en la recollida com l'anàlisi de les dades).
- **Mobilització social:** des de l'ajuntament, impulsar consells de joventut i taules participatives per a la rendició de comptes, que comptin amb quotes o mecanismes d'inclusió per a col·lectius en situació més vulnerable.
- **Incidència:** institucionalització de mecanismes juvenils de participació en polítiques climàtiques (p. ex.: pressupostos participatius verds) i inclusió de comissions de gènere en aquests mecanismes.

TR: Centres educatius i universitats privades, mitjans de comunicació, ONGD, empreses, sindicats, etc.

- **Sensibilització:** difusió de narratives transformadores sobre joventut, drets i canvi climàtic en mitjans i xarxes, visibilitzant els impactes diferenciats que habitualment es passen per alt.
- **Formació:** creació de materials pedagògics des d'universitats i ONGD que incloguin contingut sobre drets ambientals des d'un enfocament de gènere interseccional.

- **Investigació:** aliances universitats-ONGD per a investigacions aplicades sobre impactes climàtics (assegurant metodologies en clau de gènere interseccional, incloent-hi preguntes específiques al respecte).
- **Mobilització social:** xarxes de col·laboració entre centres educatius, associacions veïnals i moviments socials ambientals.
- **Incidència:** participació en plataformes d'exigència climàtica i cocreació d'agendes de canvi junt amb la joventut, garantint que existeixen propostes pròpies per part de col·lectius vulnerabilitzats.

4. Anàlisi de papers i responsabilitats

L'anàlisi de papers pretén ajudar a comprendre quines responsabilitats corresponen a cada titularitat (TD, TO i TR) en la realització dels drets i a visibilitzar què fan, deixen de fer o impedeixen fer als altres, amb el fi de promoure el compliment efectiu de les seves obligacions i responsabilitats.

Preguntes orientadores:

- Què haurien de fer els TO que actualment no fan?
- Què estan fent els TR i com podrien contribuir positivament?
- Quin és el paper de les persones TD en l'exigència dels seus drets?

Formulació d'OG, OE, resultats i activitats

1. Objectiu general

Contribuir a la protecció i realització efectiva dels drets a la salut, l'aigua i un ambient sa a la província de Tarragona, enfortint la consciència crítica, l'organització col·lectiva i la capacitat d'incidència de les persones joves, amb especial atenció a les desigualtats de gènere i interseccionals que afecten a qui es troba en situació més vulnerable.

2. Objectius específics

- A. **Impulsar processos educatius en àmbits formals**, no formals i informals sobre el dret a un ambient saludable, articulament justícia climàtica, drets humans i desmantellament de desigualtats de gènere que assignen rols desiguals davant els impactes del canvi climàtic.
- B. **Facilitar la generació col·lectiva de coneixement crític** sobre les desigualtats en el context local, visibilitzant les bretxes de gènere i interseccionals, i connectant-los amb dinàmiques globals.
- C. **Potenciar l'organització juvenil i feminista** per a la mobilització social i incidència política local i global, promovent la participació igualitària i qüestionant les estructures que reproduïxen desigualtats de gènere.
- D. **Enfortir les capacitats de totes les titularitats implicades (TD, TO i TR)** perquè compleixin amb les seves responsabilitats i obligacions davant l'emergència climàtica i les vulneracions de drets, parant especial atenció a les bretxes de gènere i a la seva superació.

3. Resultats i activitats

Resultat 1:

Adolescents (dones i homes) i persones en situació de vulnerabilitat, adquireixen consciència crítica sobre les desigualtats de gènere en la crisi climàtica i el seu vincle amb els drets humans.

Activitats:

- Realització de sessions educatives participatives que fan visible la manera en què el canvi climàtic afecta de forma diferenciada a dones i homes, i com qüestionar aquestes desigualtats.
- Dinàmiques de joc amb debat crític que exploren casos locals i globals des d'una perspectiva interseccional.
- Producció de materials elaborats per les i els joves (cartells, vídeos i pòdcasts) que

reflecteixin les experiències de dones i col·lectius en situació de vulnerabilitat davant la crisi climàtica.

Indicadors:

- Nombre de sessions realitzades, amb desagregació per gènere i diversitat de participants.
- Canvis en el nivell de comprensió crític sobre gènere i canvi climàtic, mesurat a través d'autoavaluacions i anàlisi dels productes generats.
- Diversitat de veus i experiències reflectides als materials produïts.

Resultat 2:

Propostes de polítiques públiques elaborades des de la comunitat educativa incorporen enfocaments de justícia ambiental, drets humans i transformació de desigualtats de gènere.

Activitats:

- Espais deliberatius intergeneracionals i interseccionals on dones i joves tinguin una participació activa i protagonista.
- Tallers de redacció de propostes que visibilitzin barreres de gènere i que incloguin mesures específiques per a la seva superació.
- Presentació pública davant les autoritats, amb mecanismes de seguiment que exigeixin la rendició de comptes amb enfocament de gènere.

Indicadors:

- Nombre de propostes elaborades amb mesures específiques d'igualtat de gènere.
- Nivell de participació de dones i col·lectius vulnerabilitzats en l'elaboració i defensa de les propostes.
- Nombre de compromisos adquirits per les autoritats per reduir desigualtats de gènere en l'accés a un ambient saludable.

Resultat 3:

S'enforceixen aliances entre centres educatius, moviments feministes, socials i ambientals per transformar pràctiques institucionals i culturals que perpetuen desigualtats.

Activitats:

- Organització d'encontres amb col·lectius feministes, ambientals i socials que treballen per la justícia climàtica des d'una perspectiva de gènere.
- Creació de plataformes conjuntes que prioritzen la veu de les dones i col·lectius vulnerables a les accions d'incidència.
- Participació activa a campanyes col·lectives que denuncien les desigualtats de gènere i ambientals en l'àmbit local, nacional i europeu.

Indicadors:

- Nombre d'aliances que inclouen explícitament organitzacions feministes i defensores de drets.
- Nombre d'accions col·lectives amb enfocament interseccional realitzades.
- Participació igualitària i sostinguda en els processos d'incidència.

Resultat 4:

La comunitat educativa i social identifica i contraresta discursos negacionistes que invisibilitzen desigualtats de gènere i ambientals, enfortint el dret a la informació i a la participació igualitària.

Activitats:

- Mapatge de discursos negacionistes i pràctiques discriminatòries que afecten especialment dones i col·lectius vulnerabilitzats a la crisi climàtica.
- Formació en anàlisi crítica de mitjans que detecti estereotips de gènere i minimització d'impactes diferenciats.
- Campanyes que defensin el dret a la informació veraç i promoguin la participació activa i equitativa en afers ambientals.

Indicadors:

- Nombre de discursos negacionistes i discriminatoris identificats amb anàlisi de gènere.
- Nombre de persones formades en pensament crític des d'una perspectiva de gènere interseccional.
- Abast i impacte de les campanyes en termes de participació diversa i visibilització de les desigualtats.

Altres elements transversals

Es tracta d'elements transversals a l'EGBDH que també són objecte de valoració a les convocatòries de l'Ajuntament de Tarragona.

1. Col·laboracions i aliances

Es tracta d'articular esforços complementaris entre diferents titularitats i, particularment, entre TR, ja que només des d'una acció col·lectiva és possible transformar relacions de poder desigual i garantir la realització dels drets.

Col·laboracions possibles:

- Centres educatius i mitjans de comunicació: campanyes conjuntes per sensibilitzar el jovent i la ciutadania sobre els impactes del canvi climàtic en la salut i el medi ambient local, promovent hàbits sostenibles.
- Universitats i organitzacions ambientalistes: projectes d'investigació aplicada que analitzen els efectes locals del canvi climàtic i identifiquen solucions adaptades al context social i ambiental de Tarragona.
- Universitats i ONGD: observatoris de la realització de drets humans específics, fent el seguiment i produint informació d'allò que fan els TO i altres TR respecte als mateixos.

- Empreses industrials i sindicats: taules de diàleg per revisar pràctiques productives que redueixin emissions, promovent una transició justa que no deixi enrere les persones treballadores.
- Associacions veïnals i organitzacions ambientals: activitats comunitàries (horts urbans, reforestacions i gestió de residus) que enforteixin el teixit social i fomentin la corresponsabilitat ciutadana davant el canvi climàtic.
- Organitzacions juvenils i moviments socials: aliances per impulsar accions d'incidència dirigides a exigir als governs locals i autonòmics plans d'adaptació i mitigació del canvi climàtic amb enfocament de drets i gènere.
- Organitzacions feministes, altres entitats de teixit associatiu, altres moviments socials i universitats: impuls de processos participatius comunitaris per analitzar com l'augment de la temperatura afecta de manera diferenciada les dones (per exemple, en la salut, les cures o l'accés a espais verds). A partir d'aquesta anàlisi, desenvolupar conjuntament propostes d'adaptació climàtica que contemplin mesures de cures comunitàries, millora de l'accés a recursos i canvis en la planificació urbana amb enfocament de gènere interseccional.

2. Promoció igualtat de gènere

Aquesta valoració classifica el projecte d'EpCG a Tarragona en funció del seu enfocament respecte a la igualtat de gènere, utilitzant les categories analítiques comunament acceptades: **projectes cecs al gènere, sensibles al gènere i transformadors o redistributius**. Aquestes categories permeten analitzar si el projecte reproduceix, reconeix o transforma les desigualtats existents.

Actuacions cegues al gènere

Els projectes cecs al gènere no reconeixen que les relacions de gènere generen desigualtats i, per tant, ignoren els impactes diferenciats de les polítiques o accions.

Exemple: Tallers en centres escolars sobre ODS per sensibilitzar el canvi climàtic i els drets humans.

Per què se cega:

- No s'analitza com els diferents temes (canvi climàtic i drets humans) afecten de forma diferenciada a dones, nenes migrants o racialitzades.
- L'enfocament és neutral i no visualitza les relacions de poder ni les desigualtats de gènere.
- Utilitza un llenguatge suposadament universal ("ciutadania", "persones") sense desagregació ni exemples contextualitzats.

Opcions de millora:

- Incloure materials didàctics que demostrin l'impacte diferenciat dels ODS segons el gènere i altres variables (per exemple, visualitzant el rol de les dones en la defensa del territori).
- Desagregar els continguts i exemples per gènere i diversitat.
- Assegurar la participació de qualitat de nenes i adolescents migrants en l'elaboració de missatges i debats.

Actuacions sensibles al gènere

Un projecte sensible al gènere identifica desigualtats existents entre homes i dones, i mira d'adaptar-se a aquestes realitats sense qüestionar-les necessàriament o transformar-les estructuralment.

Exemple: tallers amb adolescents sobre ecofeminisme, on es reflexiona sobre la connexió entre la cura pel medi ambient i les cures a la vida quotidiana, visualitzant el rol de les dones a la sostenibilitat.

Per què és sensible:

- Reconeix i visualitza les aportacions de les dones a les cures i la sostenibilitat.
- Relaciona el gènere amb la justícia ambiental.

- Així i tot, no qüestiona les estructures de poder ni promou canvis en les polítiques o normes que sostenen les desigualtats.

Opcions de millora

- Promoure l'organització col·lectiva d'adolescents (noies, nois, joves LGTBI+, migrants) per elaborar demandes al govern local sobre sostenibilitat urbana inclusiva.
- Treballar en aliança amb associacions veïnals, ecologistes i feministes per influir en decisions públiques (per exemple, accés a zones verdes o mobilitat segura en barris amb més exposició a la calor).
- Establir espais d'incidència amb l'Ajuntament sobre l'urbanisme i el pressupost climàtic amb enfocament de gènere.

Actuacions transformadores o redistributives

No només visibilitzen les desigualtats de gènere, sinó que proposen modificar les estructures que generen.

Exemple: procés participatiu intergeneracional i veïnal en barris perifèrics de Tarragona afectats per les onades de calor, per mapar els impactes diferenciats del canvi climàtic, impulsar propostes d'adaptació justes (com refugis climàtics, polítiques d'ombra o accés a aigua) i incidir al pla climàtic municipal des d'una perspectiva ecofeminista i interseccional.

Per què és transformadora:

- Parteix de l'experiència situada de qui més pateix els efectes del canvi climàtic (dones grans, nenes, famílies migrants).
- Qüestiona normes i polítiques excloents.
- Redistribueix poder en generar participació real en el disseny de polítiques ambientals locals.

3. Descripció potencial transformador (teoria del canvi)

El relat del potencial transformador (teoria del canvi) d'un projecte és fonamental perquè permet explicar de manera clara i lògica com s'espera que les activitats del projecte contribueixin a transformar les causes que generen la vulneració de drets. Ajuda a visualitzar els canvis que es pretén assolir als diferents nivells (individuals, socials, institucionals i culturals) i orienta les titularitats implicades sobre les seves responsabilitats i l'impacte que s'espera de la seva acció conjunta. A més, facilita la coherència interna del projecte i la seva avaluació posterior.

Descripció narrativa potencial transformador

Si partim del reconeixement que l'augment de la temperatura a Tarragona té impactes desiguals sobre l'exercici de drets humans, especialment persones amb menys recursos i altres poblacions vulnerabilitzades, i que aquestes desigualtats estan profundament arrelades a normes socials, estructures institucionals i polítiques econòmiques dominants, llavors, és necessari un procés que combini accions que incideixin tant en l'àmbit individual, com en l'estructural, en aspectes subjectius i en canvis materials objectius.

El projecte comença amb accions de sensibilització i formació crítica en drets humans, justícia climàtica i enfocament de gènere, dirigides principalment a joves, professorat i comunitats educatives. Aquestes activitats permeten transformar subjectivitats, accés a recursos tals com els coneixements i, depenent de la metodologia, també poden comportar un procés de conscienciació crítica sobre el vincle entre el canvi climàtic, les desigualtats estructurals i la vulneració dels mateixos drets. Al mateix temps, el projecte promou el qüestionament de normes socials (cultura), com la invisibilització del treball de cures o la desvaloració dels sabers locals, fomentant noves narratives feministes i ecojustes.

En paral·lel, es desenvolupen processos participatius d'investigació-acció que permeten a les i els joves, junt amb organitzacions socials i acadèmiques, mapar

impactes del canvi climàtic i identificar propostes de transformació. Aquests processos generen accés a coneixements i recursos que enforteixen la consciència sobre com afecta de manera desigual el canvi climàtic, especialment entre qui ha estat tradicionalment exclòs dels espais de decisió.

Les accions de mobilització social, amb TR tals com organitzacions feministes, moviments socials ambientals, xarxes juvenils, campanyes artístiques i encontres intergeneracionals, permeten consolidar aliances, generar pressió pública i enfortir el teixit associatiu. Això no sols reforça l'agència col·lectiva, sinó que estableix les bases per la incidència política i el diàleg amb autoritats (TO), a fi d'exigir polítiques públiques integrals amb un enfocament de gènere basat en els drets humans i la justícia ambiental.

Finalment, l'articulació entre les diferents titularitats —jovent, organitzacions feministes, moviments socials, institucions educatives, administracions, altres ONG(D) i ciutadania organitzada— contribueix a crear les condicions subjectives perquè les transformacions individuals i culturals es tradueixin en canvis objectius, tals com nous marcs normatius, així com per a l'impuls de polítiques públiques i legislació que els assenti estructuralment.

4. Sostenibilitat

El projecte haurà de contribuir a mantenir, enfortir i reproduir condicions justes i duradores en les dimensions social, econòmica i ambiental de la sostenibilitat.

Sostenibilitat social

El projecte demostra una alta sostenibilitat social en promoure la participació de qualitat de joves, professorat, organitzacions socials i administracions; fomenta relacions col·laboratives entre diverses titularitats, impulsa processos organitzatius de base i enforteix el teixit associatiu. També contribueix a la sostenibilitat social en promoure l'equitat de gènere i l'enfocament interseccional, reconeixent la diversitat d'experiències i identitats. El caràcter participatiu i

transformador de les metodologies emprades assegura una apropiació col·lectiva dels processos i resultats. Tal seria el cas de:

- Es fomenta la participació de qualitat de col·lectius en situació de vulnerabilitat (TD).
- Es reforça el seu empoderament i organització col·lectiva per demandar condicions de vida dignes i adaptades al canvi climàtic.
- Es promou l'equitat interseccional, visibilitzant com gènere, edat, situació socioeconòmica o origen travessen l'impacte del canvi climàtic.
- S'enforteixen les capacitats de titularitats implicades perquè compleixin amb les seves responsabilitats respecte dels drets o dret a un ambient saludable.

Sostenibilitat ambiental

El projecte la promou perquè se centra en la defensa del dret a un medi ambient sa i en la mitigació dels impactes del canvi climàtic, especialment en contextos urbans afectats per la contaminació industrial. Promou una consciència ecològica crítica, l'exigència de polítiques ambientals justes i l'adopció de pràctiques sostenibles des del fet local amb mirada global. La integració del coneixement territorial i des de les experiències de diferents col·lectius afavoreix la construcció d'alternatives sostenibles contextualitzades. Com, per exemple:

- Es fomenta l'ús eficient de recursos.
- Es consciència sobre la relació entre drets humans i medi ambient.
- Es fomenta la resiliència al canvi climàtic.
- Es fomenten accions col·lectives de protecció i regeneració ambiental.
- S'impulsen propostes adaptades a l'entorn local amb participació de col·lectius en situació de vulnerabilitat.
- Es reforça el sentit de corresponsabilitat ambiental i de defensa de béns comuns.

Sostenibilitat econòmica

Encara que el projecte no planteja una transformació directa del model econòmic dominant, contribueix a qüestionar les seves lògiques extractivistes i insostenibles. Fomenta la reflexió crítica sobre el consum, la justícia redistributiva i la corresponsabilitat global. A més, en empoderar a joves i comunitats, obre oportunitats per a la generació d'iniciatives socials amb potencial econòmic a mitjà i llarg termini. La seva viabilitat depèn, en part, de la capacitat de les aliances multiactor per sostenir els aprenentatges i mobilitzacions més enllà del cycle de finançament inicial. Exemples sobre aquest tema:

- S'enforteixen capacitats i oportunitats econòmiques sostenibles.
- Es redueixen desigualtats estructurals de gènere i classe.
- Es dona suport a la creació de mecanismes locals d'economia circular.
- Es promou la diversificació de fonts de finançament del projecte.
- Es promouen mecanismes locals per al finançament d'activitats col·lectives relatives a la conscienciació, organització col·lectiva i denúncia d'impactes d'emergència climàtica.

BIBLIOGRAFIA

EGBDH

Marc conceptual

- [Enfocament de gènere i basat en drets humans \(EGBDH\). ACCD.2015.](#)
- [L'enfocament de gènere i basat en drets humans: cap a la conscienciació, respecte, garantia i exercici de drets.](#)
- [Aprender haciendo: Hacia la aplicación del enfoque integrado EGYBDH por Médicos del Mundo. 2017. Navarro Olivan, Natalia, Sánchez-Albornoz, Elisa.](#)
- [La aplicación del enfoque de género y basado en los derechos humanos.2018. Masferrer, Marcel; Ortega, June; Palacios, Anna. ICDH.](#)
- [Ampliando la mirada: la integración de los enfoques de género, interculturalidad y derechos humanos.](#)
- [Gender mainstreaming and Human Rights based approach.](#)
- [AECID \(2018\). Guía de transversalización de la perspectiva de género en los proyectos de cooperación.](#)
- [AWID \(2019\). Gender Equality and the 2030 Agenda for Sustainable Development.](#)
- [PNUD \(2023\) Guía para la transversalización de la perspectiva de género en programas y proyectos de cooperación internacional al desarrollo.](#)
- [CARE International \(2020\). Gender Equality and Women's Voice Guidance.](#)
- [ONU Mujeres \(2020\). Enfoque de género e interseccionalidad en proyectos de cooperación.](#)
- [OXFAM Intermón \(2021\). Guía práctica transversalidad de género.](#)
- [Sida \(2015\). Gender Tool Box: Gender Analysis.](#)
- [UN Women \(2021\). Intersectionality Resource Guide and Toolkit.](#)

Enfocament de gènere

Conceptes bàsics en l'anàlisi de gènere

- [Cuestiones esenciales sobre género 01. Conceptos básicos. 2006. ACSUR-Las Segovias.](#)
- [Cuestiones esenciales sobre género 02. Herramientas de la perspectiva de género. 2006. ACSUR-Las Segovias.](#)
- [Glosario de Igualdad de Género. ONUMUJERES. Centro capacitación.](#)
- [Género y desarrollo humano. Muévete por la igualdad.](#)
- [¿Qué entendemos por interseccionalidad?](#)

Enfocament de gènere aplicat a la programació

- [Guía Metodológica para integrar la perspectiva de género en proyectos y programas de desarrollo. Emakunde. 1998.](#)
- [Guía para la elaboración de proyectos desde perspectiva de género. Fundación Mujeres. Asturias. 2003.](#)
- [Diseño proyectos sociales desde una perspectiva de género. Fundación Peñascal.2013.](#)
- [Guía AECID para la transversalización del enfoque de género.](#)

- [Women's empowerment. What Works?](#)
- [Reflexiones feministas sobre el empoderamiento de las mujeres.](#)

DHD

- [Los derechos de las mujeres 30 años después de Beijing.](#)
- [Los derechos humanos de las mujeres son derechos humanos \(Alda Facio\).](#)
- [Los derechos humanos de las mujeres son derechos humanos \(OACNUDH\).](#)
- [Derechos humanos de las mujeres.](#)
- [Igualdad de género: A 25 años de Beijing, derechos de las mujeres bajo la lupa \(2020\).](#)
- [Gender equality and Human Rights. UNWomen.](#)
- [Guía de capacitación en derechos humanos de las mujeres.](#)
- [Defensoras de derechos humanos, defensoras de los derechos de todas.](#)
- [Derechos Humanos de las Mujeres paso a paso.](#)
- [Women's Rights and International Development Policy.](#)
- [XV Aniversario de la resolución 1325.](#)
- [Las responsabilidades estatales frente al derecho humano a la igualdad.](#)
- [Grupo de trabajo sobre mujeres y derechos económicos, sociales y culturales \(DESC\).](#)
- [Violencia de género: un problema de derechos humanos.](#)
- [DESC y mujeres.](#)
- [La CEDAW desde una perspectiva](#)

[interseccional.](#)

- [Derechos humanos desde una perspectiva interseccional.](#)

- [Interseccionalidad: una herramienta para la justicia de género y la justicia económica.](#)

- [La interseccionalidad de la discriminación por razones de género, raza y etnia.](#)

EBDH

- [¿Qué es el enfoque basado en derechos humanos? UNFPA.](#)
- [Common understanding HRBA UN.](#)
- [Preguntas frecuentes sobre enfoque de derechos humanos en la cooperación para el desarrollo. Oficina Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos.](#)
- [Mini guía para conocer los derechos humanos.](#)

Guies metodològiques de treball des de l'EBDH

- [Guía para la incorporación del enfoque basado en derechos humanos en las intervenciones de cooperación para el desarrollo. 2010 Equipo ISI Argonauta.](#)
- [Guía metodológica para la incorporación de los derechos humanos en la cooperación al desarrollo. Chacon Ormazabal, Oskoz Barbero. Depto. Asuntos Sociales Gobierno Vasco, 2009.](#)
- [El enfoque basado en derechos humanos en los programas y proyectos de desarrollo. 2014. Manuel Gómez-Galan et al. Cudeal.](#)
- [Manual de la AECID para la aplicación del enfoque basado en los derechos humanos.](#)

Aplicació de l'EBDH per agències internacionals

- [A Human Rights-Based Approach to Programming. 2010 UNFPA/Harvard School of Public Health.](#)
- [Human Rights Approach to Development Programming.2003. Urban Jonsson. UNICEF.Eastern and Africa Regional Office.](#)
- [Enfoque de derechos humanos en el desarrollo. Aspectos teóricos y metodológicos.](#)
- [Derechos humanos y desarrollo: El enfoque basado en derechos humanos en la cooperación al desarrollo.](#)

DH, DHD i ODS

- [Derechos humanos y la agenda 2030.](#)
- [Hacer las promesas realidad. La igualdad de género en la Agenda 2030.](#)
- [Analytical Framework for linking Sustainable Development Goals and Human Rights Obligations.](#)
- [The human rights guide to the Sustainable Development Goals.](#)

Departament de Cooperació

Pl. de la Font, 1

Tel. 977 29 61 00

cooperacio@tarragona.cat

També ens podeu seguir a:

tarragona.cat/cooperacio

 [@cooperaciotarragona](https://www.facebook.com/cooperaciotarragona)

 [@cooperacio_tgn](https://twitter.com/cooperacio_tgn)

 [cooperacio_tarragona](https://www.instagram.com/cooperacio_tarragona)

 [Cooperació Tarragona](https://www.youtube.com/CooperacióTarragona)